

ОПТИЧНИ СЪОБЩИТЕЛНИ ЛИНИИ

---

1. Оптични влакна

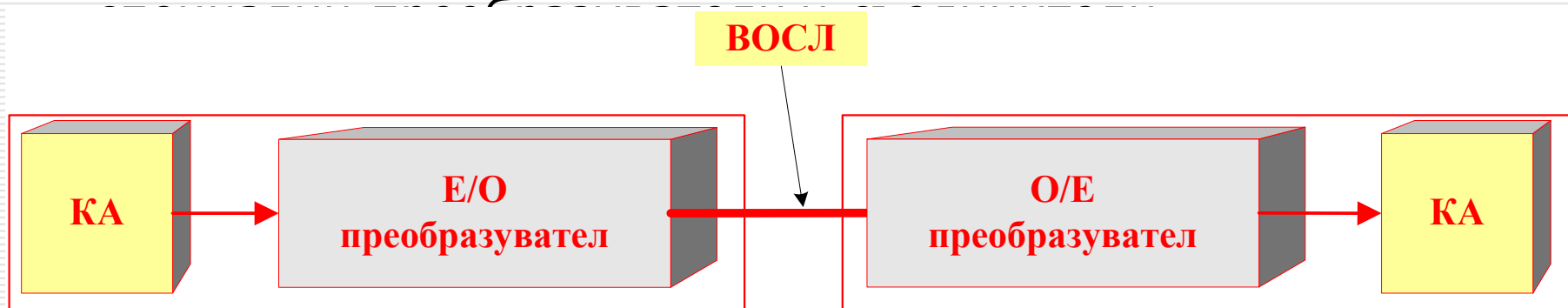
- 1.1. Структурна схема на оптичното пренасяне
- 1.2. Физически принципи на оптичното предаване
- 1.3. Структура на оптичните влакна
- 1.4. Видове оптични влакна

2. Оптични кабели

- 2.1. Конструкция на оптичния кабел
- 2.2. Изисквания към оптичните кабели
- 2.3. Видове оптични кабели
- 2.4. Предимства на оптичните кабели
- 2.5. Параметри на оптичните линии
- 2.6. Оптични излъчватели, приемници и съединители

Структурна схема на оптичното пренасяне

- ❑ **Влакнесто-оптични съобщителни линии** - направляваща среда за светлинни сигнали с честота в оптичния диапазон
- ❑ Състав - **оптични влакна** (изключително тънки нишки от съвършено чисто стъкло)
- ❑ *Необходим преход* от електрически към оптически сигнали при предаване на информация - реализира се със

Структурна схема на оптически преносна система

- ❑ КА (*комуникационна апаратура*) - формира сигналите като последователни електрически импулси
- ❑ Е/О (*електрооптичен преобразувател*): полупроводникови квантови генератори или светодиоди - преобразуват електрическата енергия в светлинна
- ❑ ВОСЛ (*vlakнесто-оптична съединителна линия*) - изпраща светлинни импулси до оптичния приемник
- ❑ О/Е (*отоелектрически преобразувател*) - превръща светлинните сигнали в електрически импулси
- ❑ *Оптични приемници* - фотодиоди, фоторезистори, фототранзистори и др.

Физически принципи на оптичния пренос

- ❑ *Видима светлина* - дължина на вълните: 380nm (виолетово) 780 nm (червено).
- ❑ ВОСЛ - използва сигнали в близкия инфрачервен обхват с дължина на вълните $\lambda=0,85\div 1,55\mu\text{m}$.
- ❑ Излъчване на оптични вълна - при $\lambda=1\ \mu\text{m}$ честотата е $300\text{ THz} = 300000\text{ GHz}$
- ❑ Намалване светлинните загуби - *дебелината* на оптичното влакно трябва да има порядъка на *дължината на вълната* λ .
- ❑ *Диаметър на оптичните влакна* - $8\div 50\mu\text{m}$ – изготвят се по вакуумни технологии → относително висока цена; голяма чистота и гъвкавост на стъклени нишки; много малко затихване

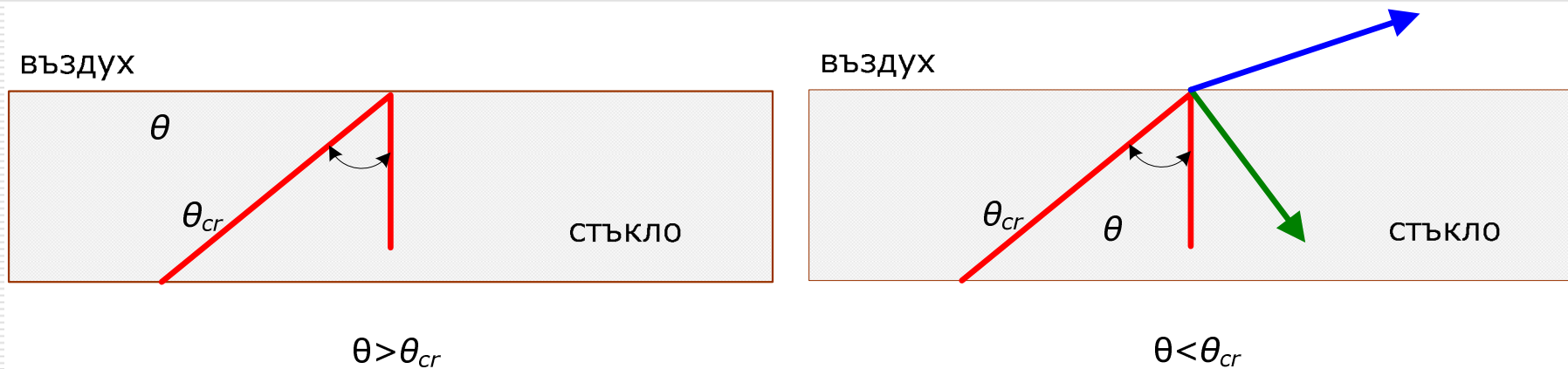
Физически принципи на оптичния пренос

- ❑ *Еднопосочното предаване на сигнали* - за дуплексна връзка са необходими два отделни канала с противоположна посока
- ❑ *Диелектричен вълновод* от оптични влакна за предаване оптичните сигнали
- ❑ *Свойства на материалите* за оптични влакна - трябва да имат *голяма* пропускателна способност и *минимално* затихване при разпространението на светлината → използва се *силикатно стъкло* или *свръх чисто синтетично кварцово стъкло*
- ❑ *Усъвършенстване на технологията за изработване на влакна*
→ увеличаване на *чистотата* на стъклото
  - намалява километричното затихване от 20 dB/km (1970г.) до $0,5 \text{ dB/km}$ (днес)
  - примес от метали - ↓ само с 10 mg/t → ↑ затихването с 1 dB/km

Физически принципи на оптичния пренос

- *Предаване на границата между две среди – въздух и стъкло*

- **Пречупване на светлинния лъч**

- ❖ различни *скорости* на разпространение на лъча, което зависи от различните дължини на вълната
- ❖ **коефициент на пречупване η** – отношение на тези скорости (стъкло/въздуха $\eta \approx 1,5$)

Материали за изготвяне на оптични влакна

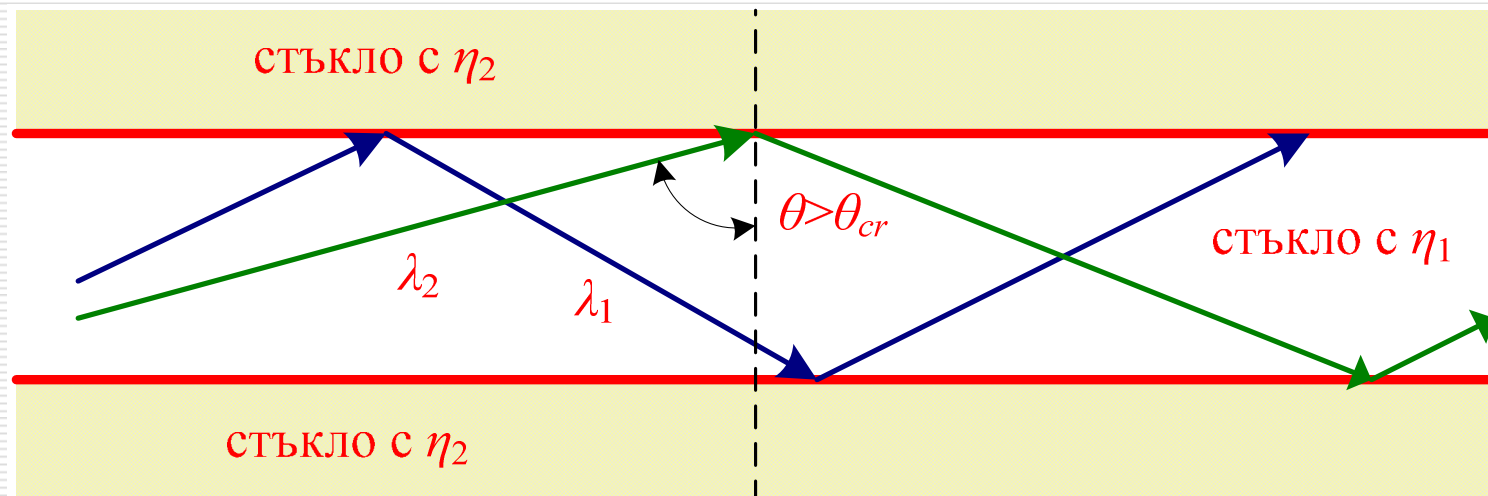

□ **Отражение на светлинния лъч**

- ❖ θ - **ъгъл на падане** на границата между двете среди
- ❖ *поглъщане на светлината* за малки ъгли на падане - дължи се на наличието на примеси на вода (хидроксилни йони) и на метали (желязо, мед, хром, манган, никел, кобалт и др.)
- ❖ *пълно вътрешно отражение* - съществува критичен ъгъл на падане θ_{cr} (стъкло/въздуха $\theta_{cr}=42^\circ$)

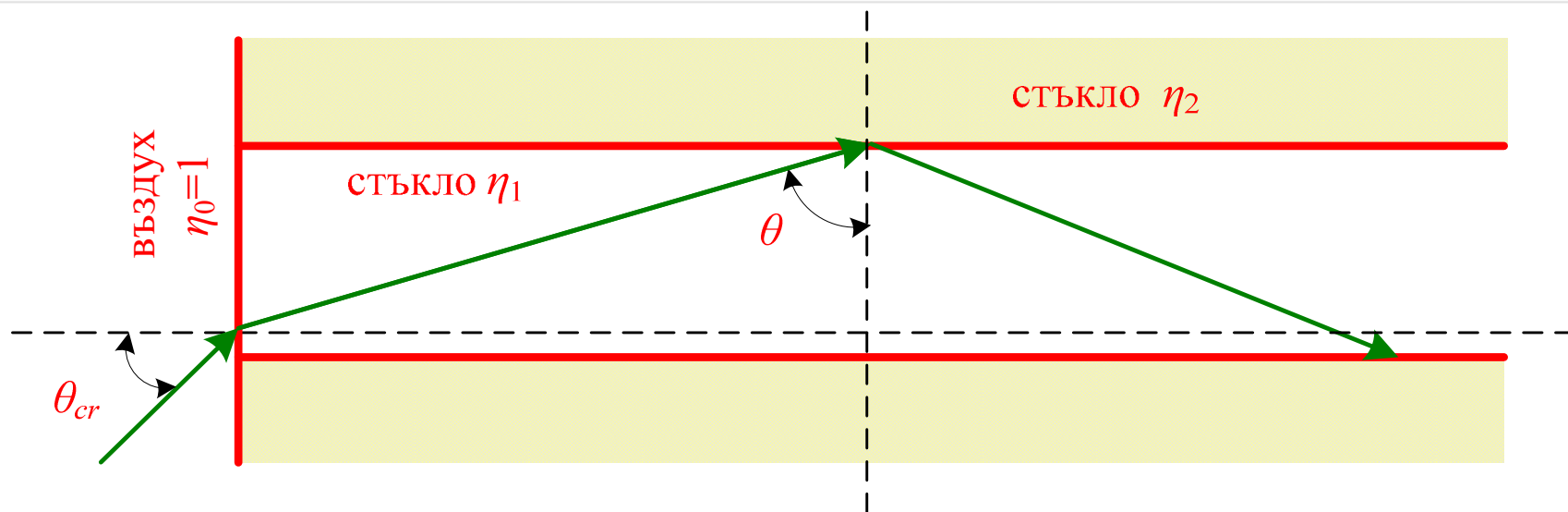
Структура на оптичните влакна

- Двуслойна структура - сърцевина (core) и обвивка (cladding) от стъкло с различен състав на кварца, която прави коефициента на пречупване на светлината по-голям, когато разликата им е над 10%.
- При ъгъл на падане $\theta > \theta_{cr}$ светлината се разпространява по дължината на сърцевината чрез *последователни пълни вътрешни отражения*

Структура на оптичните влакна

- Граница между двете среди се държи като огледало, което направлява светлинния лъч към центъра на сърцевината, като не му позволява да излезе извън обвивката
- Всяка светлинна вълна с ъгъл на падане $\theta_i > \theta_{cr}$ се разпространява в сърцевината, докато лъчите с $\theta_i < \theta_{cr}$ се пречупват в обвивката и се губят
- θ_{cr} ъгъл на приемане

Структура на оптичните влакна

- θ_{cr} ъгъл на приемане

$$\frac{\sin \theta_{cr}}{\sin(90 - \theta)} = n_1$$

$$\sin \theta_{cr} = n_1 \cos \theta = n_1 \sqrt{1 - \sin^2 \theta}$$

- NA - числена апертура (*numerical aperture*- важен параметър на оптичното влакно, зависи коефициентите на пречупване

$$NA = \sin \theta_{cr} = \sqrt{n_1^2 - n_2^2}$$

- Представя възможността на влакното за приемане на светлина - количеството светлинна $\sim$ с квадрата на NA

Видове оптични влакна

- Според разпространяваната светлина:
  - ❖ с една вълна (мода)- едномодово влакно (*monomode fiber*)
  - ❖ едновременни вълни с различни дължини -многомодов режим (*multimode fiber*).
- **Едномодов режим**
  - ❖ дебелината на сърцевината $\sim$ дължината на вълната
  - ❖ оптична плътност- на сърцевината $>$ от на обвивката $\rightarrow$ малък диаметър ($6\div 8\mu m$), което създава технологични трудности при изготвяне на влакната.
  - ❖ оптични излъчватели в едномодовите световоди - лазерни устройства, което оскъпява едномодовите ВОСЛ
  - ❖ широко разпространение в обществените телефонни мрежи - широка честотна лента и малко затихване

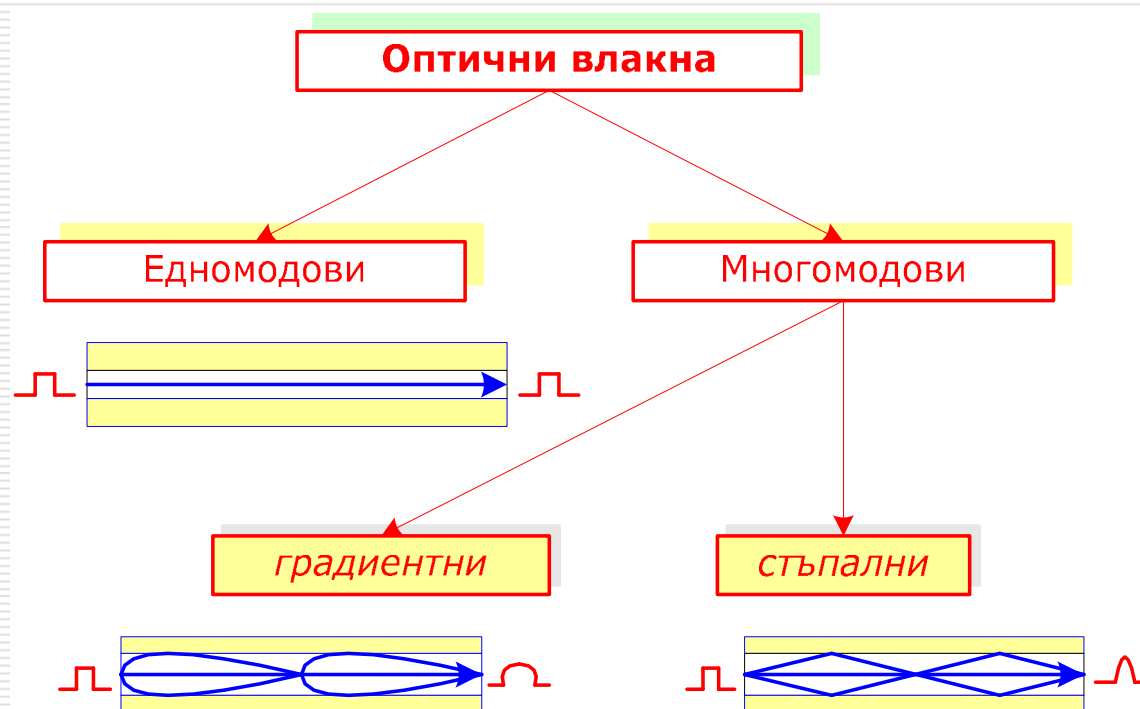
Видове оптични влакна

- **Многомодов режим** – разпространение на вълни с пълно вътрешно отражение по различни лъчи
  - ❖ многомодови оптични влакна - захранват се от светодиоди и имат с по-голяма дебелина на сърцевината ($50\mu m$) → по-евтини, по-здрави, но с по-ограничени параметри
  - ❖ диаметър на ядрото може да бъде $> 50\mu m$, обвивка (125-150) μm
  - ❖ използване се за пренос на къси разстояния с пропускателна способност около 20 MHz (локални компютърни мрежи)
- Видове многомодови влакна - **градиентни** (*graded-index fiber*) и **стъпални**

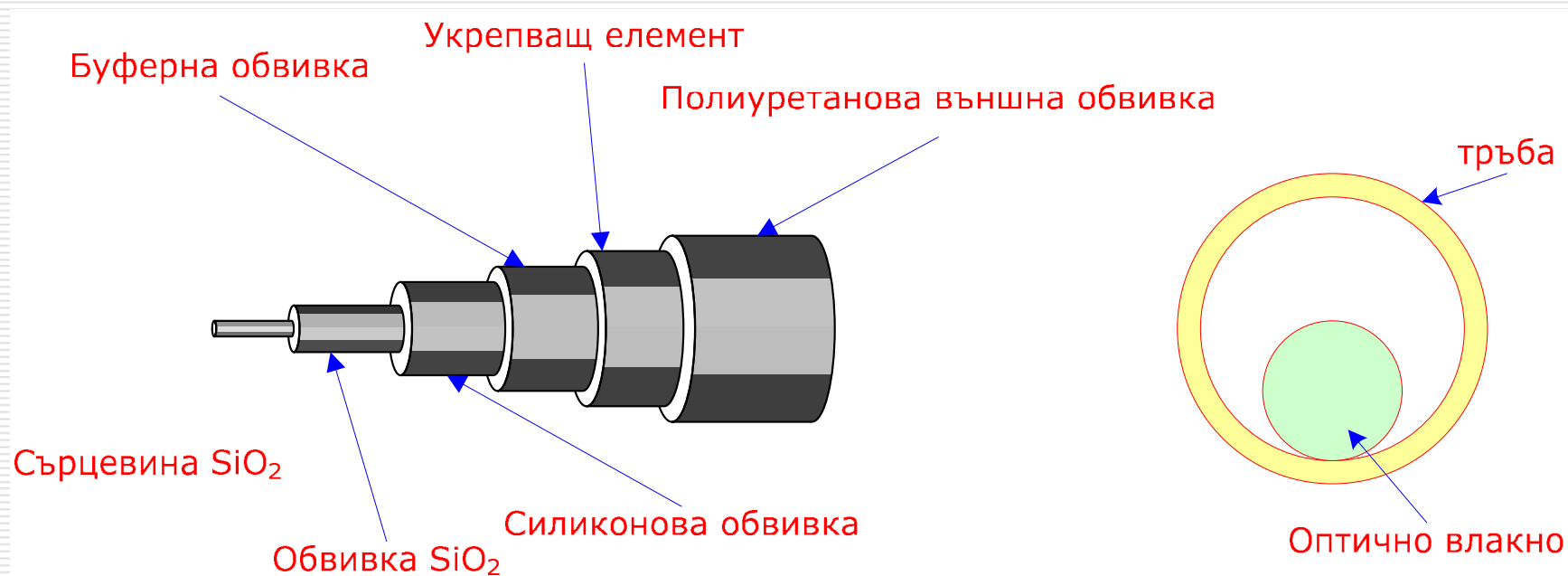
Видове оптични влакна

- ❖ *градиентни* - плавна промяна на коефициента на пречупване на светлината от от центъра към периферията; широка лента на пропускане и малко затихване; скъпи със сложната технология на изготвяне
- ❖ *стъпални* - постоянен коефициент на пречупване за сърцевината, които се променя в обвивката стъпално

Конструкция на оптичния кабел

- ❑ Оптичният лъч се разпространява надлъжно на сърцевината, чрез частични пълни вътрешни отражения
- ❑ Стъклената обвивка има друг химически състав и повишава здравината на конструкцията

Конструкция на оптичния кабел

- ❑ *Силиконова обвивка* - защитно укрепващо покритие с дебелина $125\mu m$; предпазва влакното от влага и механични повреди
- ❑ *Полимерна буферна обвивка* от подходящи материали (полиамид, флуоропласт, полипропиоен, полиетилен с голяма плътност) - дебелина $(200-250)\mu m$
- ❑ Оптичното влакно се разполага по различен начин в кабела
  - ❖ кабели с влакно, поставено свободно в тръба от флуоропласт с по-голям диаметър
  - ❖ кабели с влакното, поставено плътно в двуслойна полимерна тръба с твърда вътрешност и мека външност, например от пенопласт
  - ❖ строителна дължина на влакната е от $1250 m$ и $2500 m$

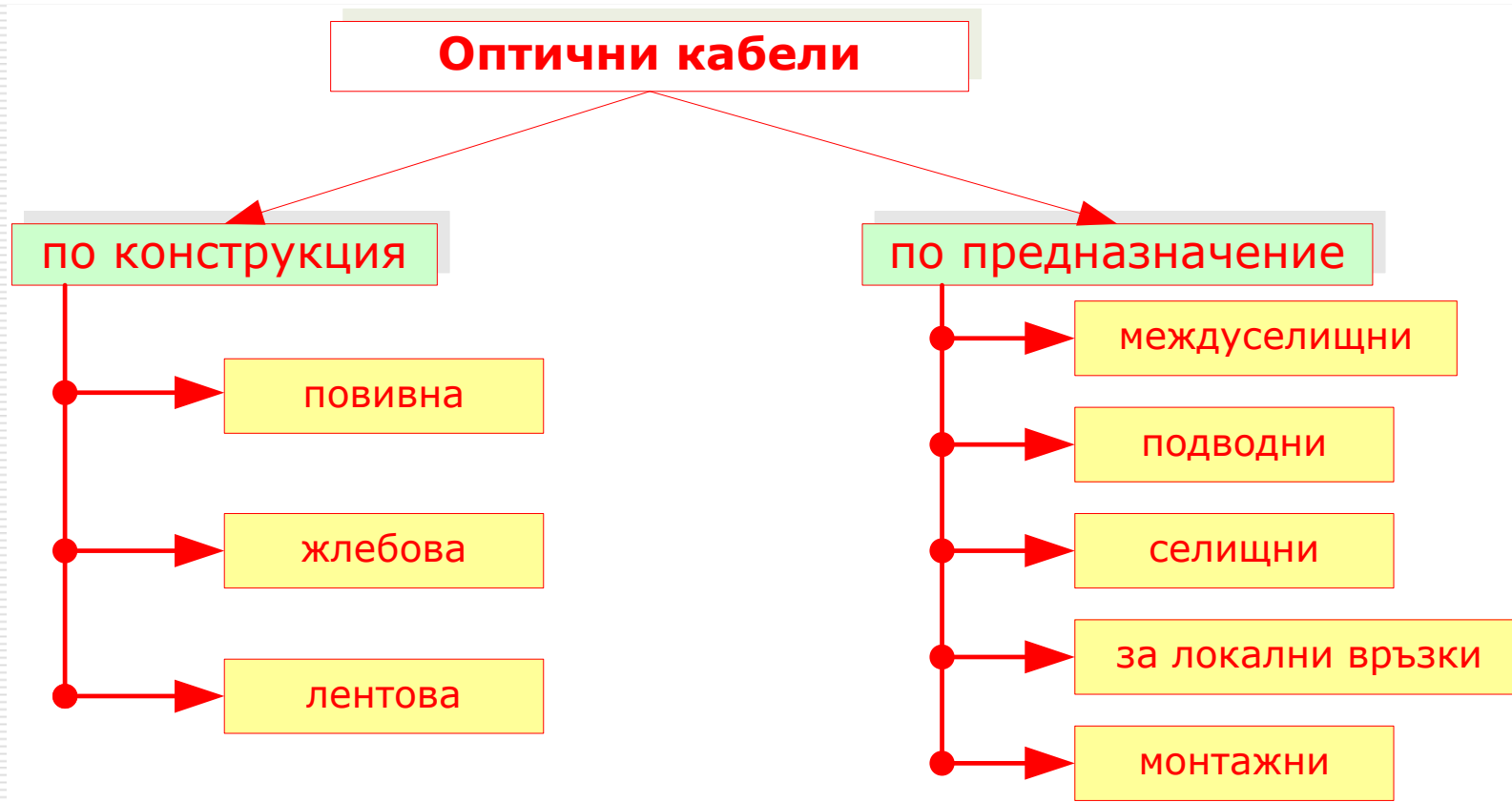
Изисквания към оптичните кабели

- ❑ *Оптичен кабел* - сноп от оптични влакна, свързани в определена система и обвити със защитни обвивки, които се полага в кабелни шахти
- ❑ Изисквания към оптичните кабели
  - ✓ добри преносни параметри
  - ✓ висока якост на опън и натиск
  - ✓ гъвкавост, която не нарушава оптичните свойства на снопа от влакна
  - ✓ влагонепроницаемост, химична и термоустойчивост
  - ✓ простота в монтажа и полагането на кабелите

Видове оптични кабели

- Според предназначението и според конструкция

Видове оптични кабели

- ❑ **Междуселищни** - за междуселищни комуникации с цифрови мултиплексни системи
  - ❖ едномодови или многомодови градиентни оптични влакна с дебелина $50\mu m$ и обвивка $125\mu m$
  - ❖ в кабела се поместват 4, 8, 10 или 12 оптични влакна, по които се пропускат лъчи с дължина вълната $(1,3-1,6)\mu m$
  - ❖ оптоизлъчвател - полупроводников лазер, а за приемник-лавинен фотодиод или пинфотодиод
  - ❖ затихване $(0,5-3) dB/km$
  - ❖ дължина на регенераторните участъци $(15\div 36) km$
- ❑ **Подводни** - за преодоляване на големи водни басейни; специално укрепени за по-голяма здравина; отговарят на строги изисквания по оптични параметри, физикохимически свойства и дълготрайност

Видове оптични кабели

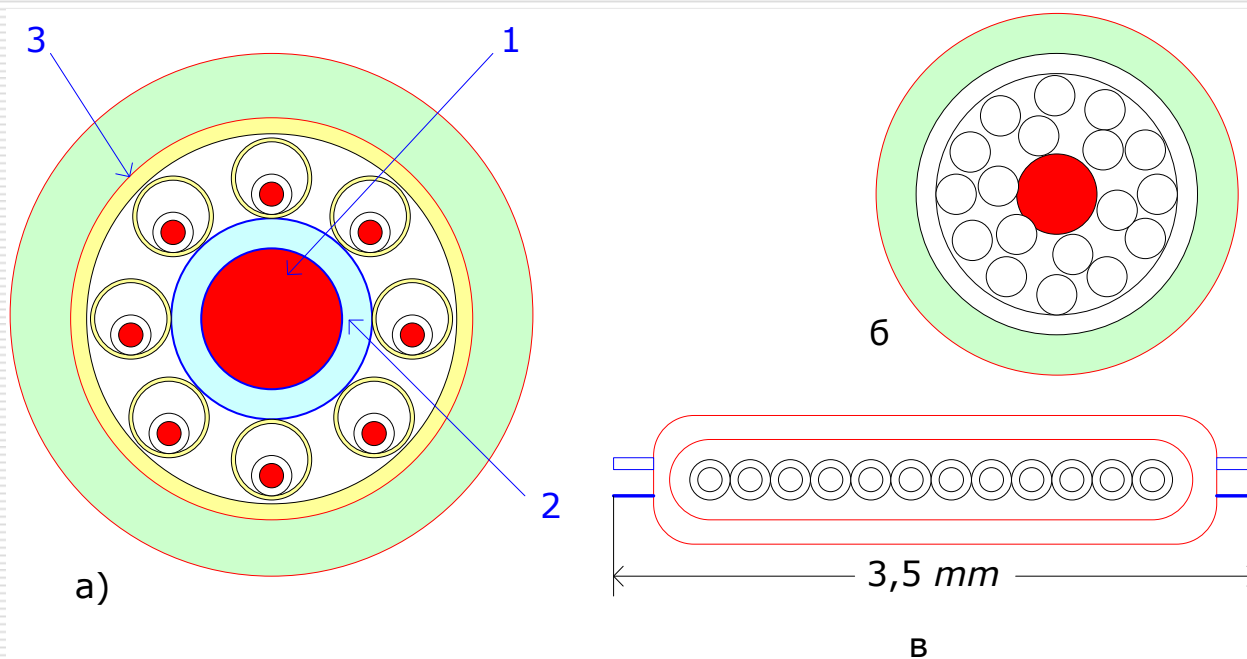

- ❑ **Селищни** - съединителни линии между комутационните центрове в дадено селище; голям брой оптични влакна за къси разстояния (2-15) *km*; дължина на вълните (0,85-1,3) μm ; затихване (0,8-3,5) *dB/km*
- ❑ **За локални връзки** - LAN мрежи с 2, 4 или 6 стъпални многомодови силикатни световоди с размери 50/125 или 200/400 μm ; дължина - няколко километра; затихване (5-10) *dB/km*
- ❑ **Монтажни** - за връзка на апаратурата елементите в комуникационните мрежи; плоско оформени (2-12) оптични влакна с размери 50/125 μm или 200/400 μm и дължина на вълната 0,85 μm

Видове оптични кабели

□ Кабели с **повивна конструкция**

- ❖ фиг. (а) с външен диаметър $14,4 \text{ mm}$ - прилага се в селищни кабели; кабелен сноп от 8 тръби с влакна; централен елемент от многожилно въже армиращо 1, покрито с поливинилхлоридна обвивка 2; снопът е обвит с поясна изолация от 2 mm диелектрична лента 3;

Видове оптични кабели

- ❖ фиг. (б) с външен диаметър 8 *mm* – повивна конструкция с 18 оптични влакна; центриращо медно жило и оловна влагозащитна обвивка; голям брой на влакната - 42, 126 и по-големи
- Кабели с **лентова конструкция** - фиг. (в)
  - ❖ изграждат се от двуслойни полиетиленови ленти, в които се пресоват 12 влакна
  - ❖ използват се по-рядко

Предимства на оптичните кабели

- ❑ Голям капацитет - пренасят голям обем от информация с голяма скорост
- ❑ Малко затихване - генератори на разстояние (30-100) *km*
- ❑ Нечувствителност към външни електромагнитни влияния - няма смущение/преслушване → могат да се окачват на високоволтовите линии на електропроводите
- ❑ Няма къси съединения в оптичната линия, т.е няма чести повреди
- ❑ Компактност на оптичните кабели - малки размери и тегло; не са метални
- ❑ Относително ниска стойност
- ❑ Дълъг жизнен цикъл - над 30г.

Параметри на оптичните линии

□ **Затихване** (*attenuation*) - $\alpha = \alpha_c + \alpha_k$

➤ собствени загуби α_c на оптична мощност - определят се от чистотата на стъклото

❖ $\alpha_c = \alpha_n + \alpha_p$ - състоят от загуби на поглъщане α_n и загуби на разсейване α_p

❖ α_n - дължат се на топлинни изменения в коефициента на пречупване на влакното

❖ α_p - дължат се на примесите в материала на световода; зависят обратно пропорционално на дължината на вълната

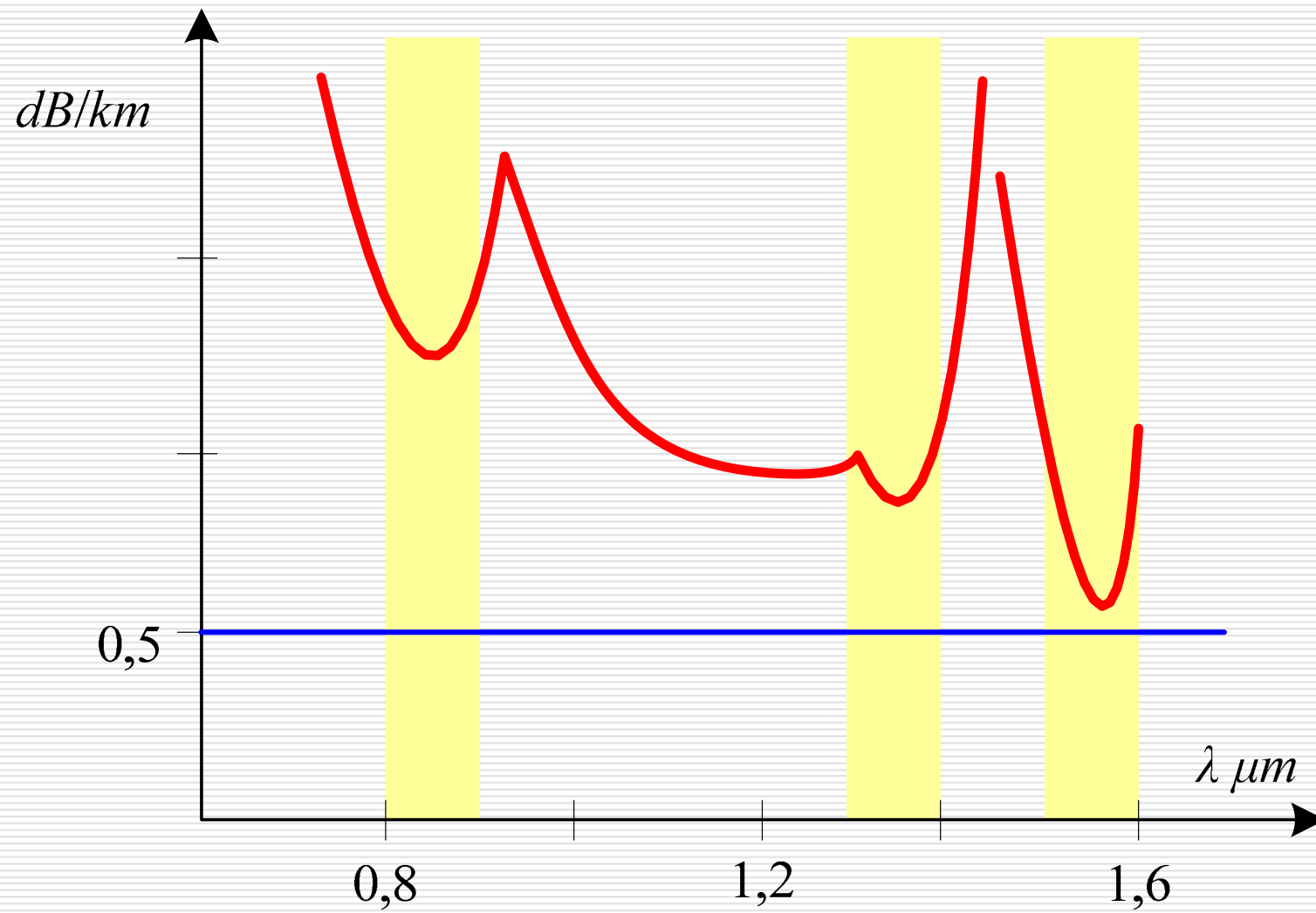
$$\alpha_p = \frac{K_p}{\lambda - 4}$$

Параметри на оптичните линии

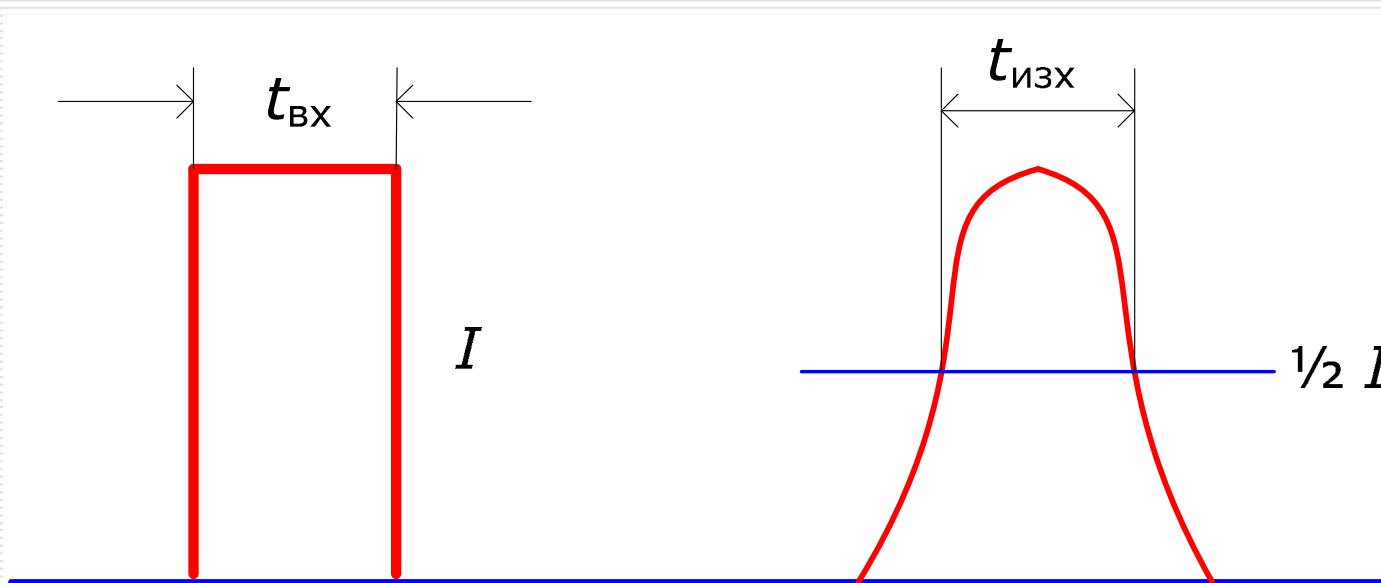
- допълнителни кабелни загуби α_k - $\sim 20\%$ от общото затихване; дължат се на усуквания, огъвания, деформации и други механични въздействия при полагане и експлоатация на кабелите → нараства загубата на енергия, вследствие на поглъщане и излъчване в местата на огъване и деформации
- три прозореца на минимално затихване светлинните вълни с дължина $(0,8 - 1,6) \mu m$ има - около $0,85$; $1,3$ и $1,55 \mu m$; първото поколение свето- и лазерни диоди излъчват в обхвата $(0,815-0,950) \mu m$; най-малко затихване при третия минимум $-0,5 \text{ dB/km}$

Параметри на оптичните линии

Параметри на оптичните линии

- ❑ **Дисперсия** (*dispersion*) - представлява увеличение на продължителността на предаваните оптични импулси при преминаване през оптично влакно
  - различно удължение за всяка дължина на вълната, тъй като правоъгълни импулси се състоят се от различни хармонични честоти, които се деформират

Параметри на оптичните линии

- дефинира се като квадратичната разлика между дължината на импулсите на изхода и входа на влакното

$$\tau = \sqrt{t_{\text{изх}}^2 - t_{\text{вх}}^2}$$

- нормира се спрямо дължина от 1 *km* - измерва в *ps/km*
- определя горната граница на скоростта на предаване → предаваните оптични импулси започват да се припокриват и приемника не ги различава
- Физически смисъл на връзката между дисперсията τ и честотната лента ΔF на пропускане на влакно с дължина 1 *km* - задава ограниченията на честотната лента

$$\Delta F = \frac{0,44}{\tau} \text{ MHz / km}$$

Параметри на оптичните линии

- Основни източници на дисперсия:
  - ❖ Свойствата на материала на оптичното влакно
  - ❖ Направляващите свойства на световодната структура
  - ❖ Различните скорости на разпространение на светлинните вълни с различни дължини

□ *Затихването и дисперсията* налагат по дължината на линията да се разполагат **регенератори** за възстановяване нивото и формата на сигнала - през десетки километра

□ Въпреки *затихването и дисперсията* оптичните кабели имат големи спектрални възможности - дължина на светлинните вълни с честота $f=1 \cdot 10^{14} \text{ Hz}$, т.е. ефективната ширина на лентата F_k е много голяма (3000-6000) GHz

Параметри на оптичните линии

- Приема се, че потенциалната ширина на лентата е до 20000 *GHz* - по едно оптично влакно могат да се организират до 5 милиарда телефонни или няколко милиона телевизионни канала. Тези възможности реално не могат да се използват, поради следните причини:
  - липса на обективна необходимост
  - съществуват практически трудности за реализиране на *излъчватели и приемници* с такова бързодействие в честотната област на *оптоелектричните* и *електрооптичните* преобразуватели

Оптични излъчватели, приемници и съединители

- ❑ **Светодиодни излъчватели** (LED) - при теснолентови системи за предаване на къси разстояния; преходен процес (3-5) ns → може да се предава със скорост до 300 $Mbit/s$
- ❑ **Лазерни излъчватели** - светодиоди, обединени с оптичен резонатор
  - ❖ управляващия ток на резонатора надвишава даден праг и оптичният резонанс предизвиква принудителна фотонна емисия, която увеличава многократно и мощността на изходния сигнал
  - ❖ кохерентна излъчвана светлина (една и съща дължина), която се разпространява под малък ъгъл
  - ❖ използват се за едномодови влакна - честоти от порядъка на GHz

Оптични излъчватели, приемници и съединители

- **Оптични приемници** - за обратното преобразуване на светлината в електрически сигнали
  - ❖ използват се полупроводникови фотодиоди с обратно включен *PN*-преход
  - ❖ два типа фотодиоди: PIN-фотодиоди и лавинни APD фотодиоди
- **Оптични съединители** - осъществяват връзка между еднакви по размери и коефициенти на пречупване оптични влакна
  - ❖ за да няма затихване в точката на свързване челните повърхности трябва да съвпадат точно и да са съосни
  - ❖ загуби поради отстояние между свързаните оптични влакна

Оптични излъчватели, приемници и съединители

- ❖ **неразглобяеми съединения** - *заваряване* или *механично свързване* на влакната чрез залепване с прозрачна епоксидна смола
- ❖ **разглобяеми съединения** - налага се в края регенерационните участъци; връзка по два начина: чрез **лещи** и **челно свързване**

КОДИРАНЕ И МОДУЛИРАНЕ НА СИГНАЛИТЕ

---

1. Линейно кодиране

1.1. Кодиране на цифрова информация в цифров сигнал

1.2. Неполярно кодиране

1.3. Еднополярно кодиране

1.4. Двуполярно кодиране

2. Дискретно-аналогова модулиране

3. Аналогово-дискретно и аналогово-аналогово преобразуване

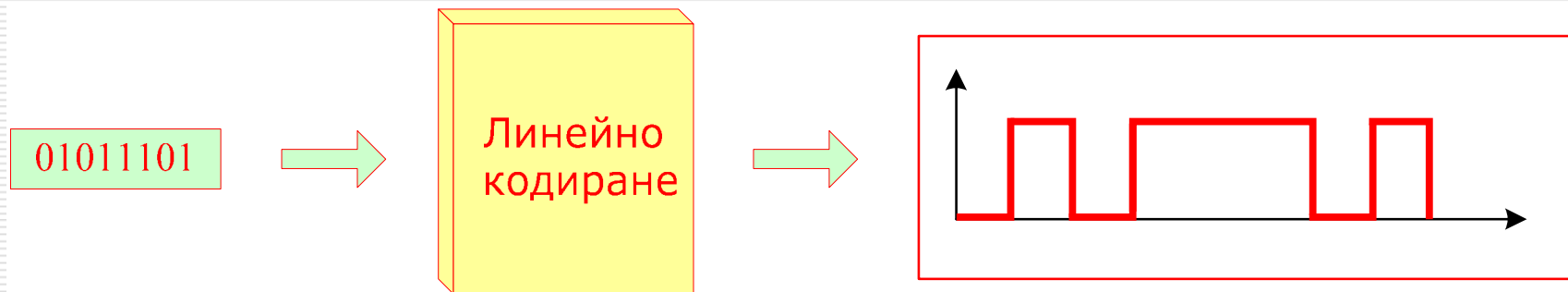
Кодиране на цифрова информация в цифров сигнал

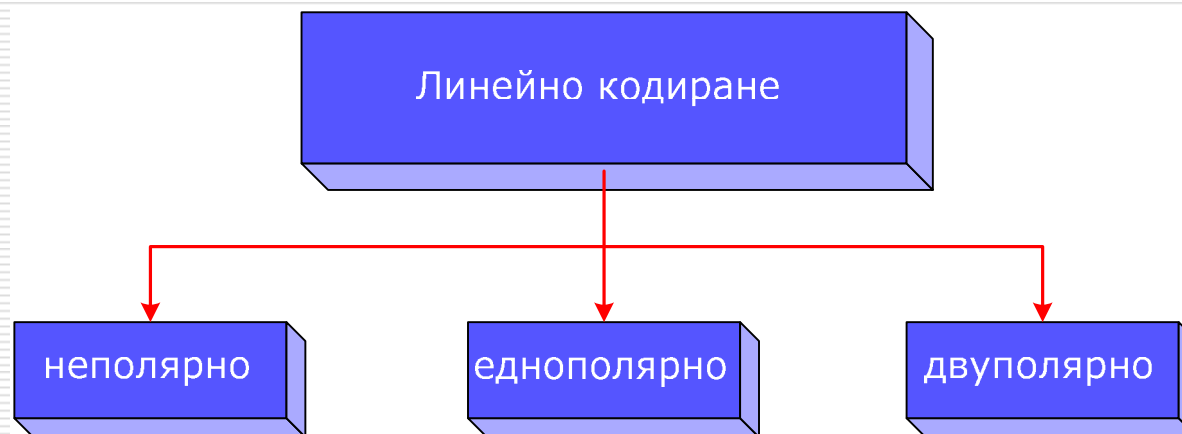
- Кодиране – трансформиране на оригиналната информация във формат, удобен за използване от комуникационната система
  - простият сигнал не носи информация, поради което се *манипулира* така, че лесно да се идентифицира от предавателя и приемника
  - *Пример:* компютър - информацията като **0** и **1** в ASCII код → за предаване е необходимо преобразуване в цифрови/аналогови сигнали
- Код - съвкупност от правила за представяне на данни чрез символи, т.е. условно информационно съответствие между елементите на две множества

Кодирание на цифрова информация в цифров сигнал

- ❑ Двоичните **1** и **0** генерирани от РС се превръщат в поредица от напреженови импулси

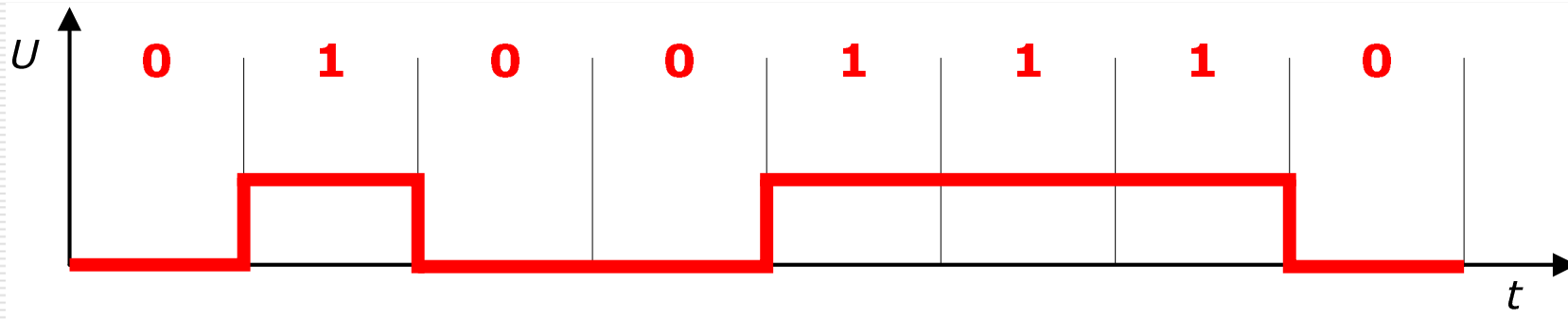

- ❑ Три основни вида

Неполярно кодиране

- ❑ Просто, но излязло от употреба, поради недостатъци

- ❑ В кодиращите устройства напреженото ниво отговаря на **1**, а другото на **0**
- ❑ недостатъци – постояннотокова компонента и синхронизация
  - *постояннотокова компонента* - средната стойност на амплитудата на неполярния кодиран сигнал е различна от нула (компонента с нулева честота)
  - *синхронизация* - приемника не може да различи началото и края на всеки бит

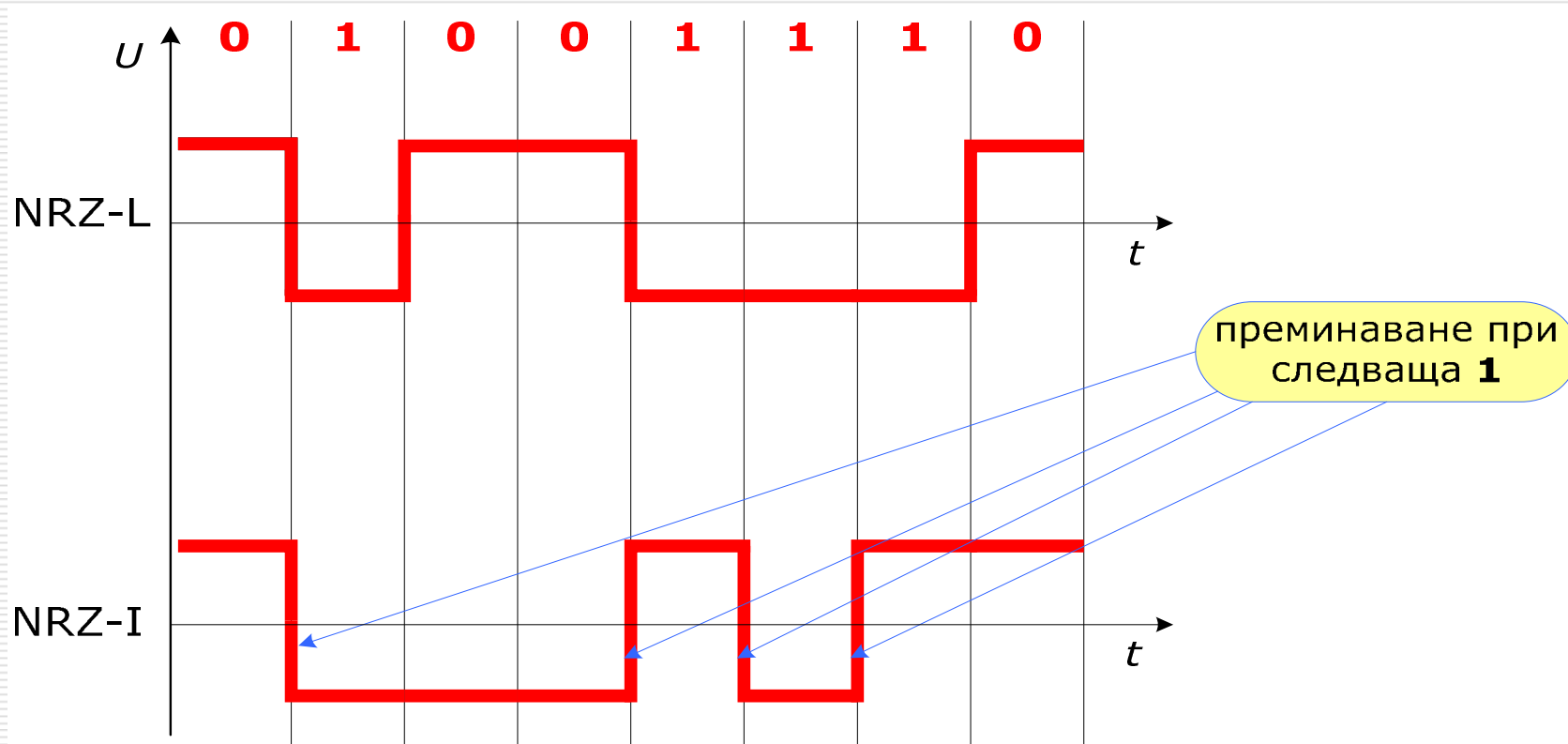
Еднополярно кодиране

- ❑ Използва две нива на напрежение положително и отрицателно, чрез което се премахва постояннотоковата компонента
- ❑ Видове – *еднофазно* и *двуфазно*
- ❑ Двуфазно кодиране (*Manchester* и *Differential Manchester*) - решение на проблема със синхронизацията; промяна в сигнала в средата на всеки бит

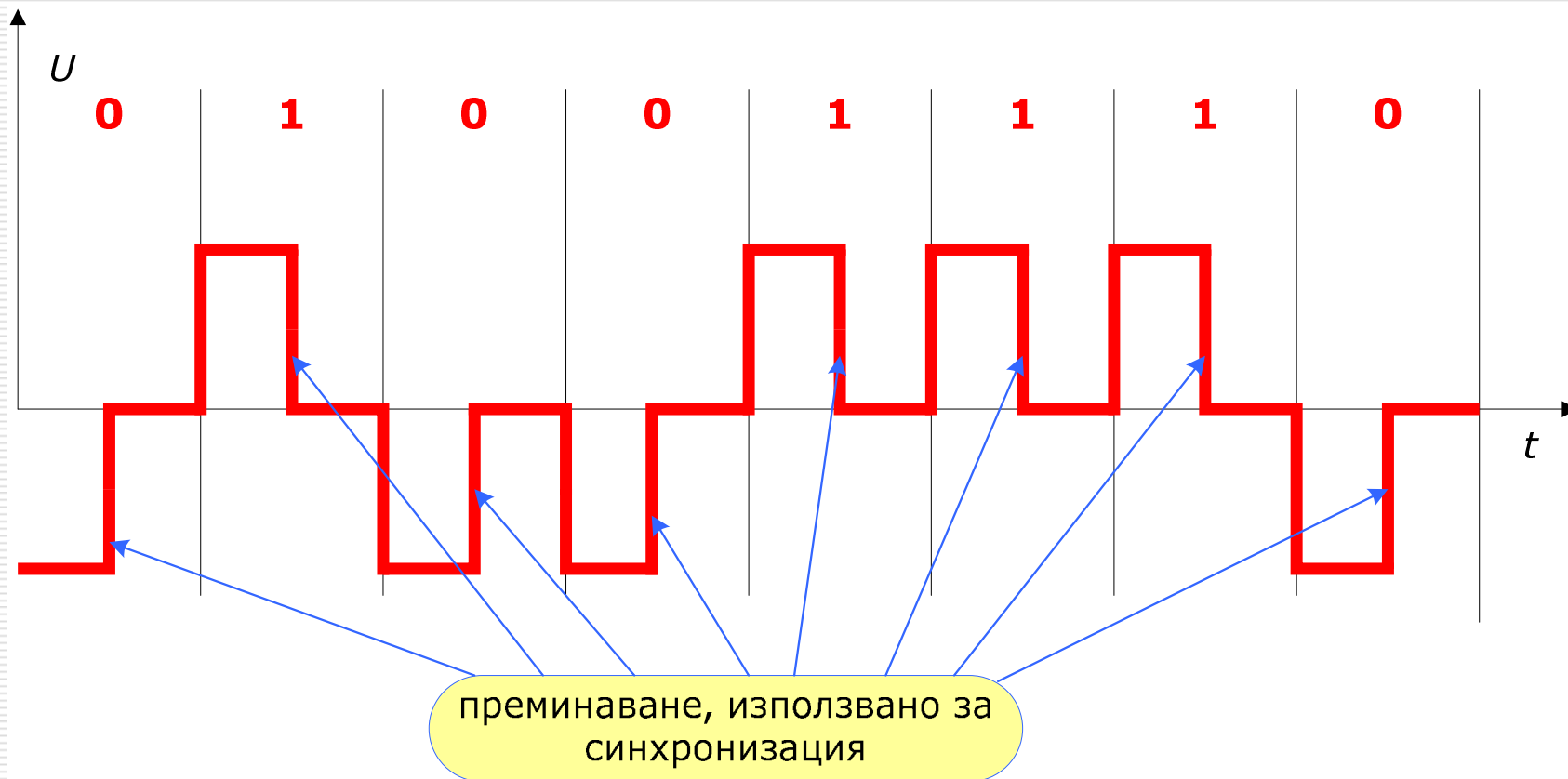
Еднополярно кодиране

- NRZ (*Non Return to Zero*) **без връщане към нула**

Еднополярно кодиране

- RZ (*Return to Zero*) **с връщане към нула**

Еднополярно кодиране

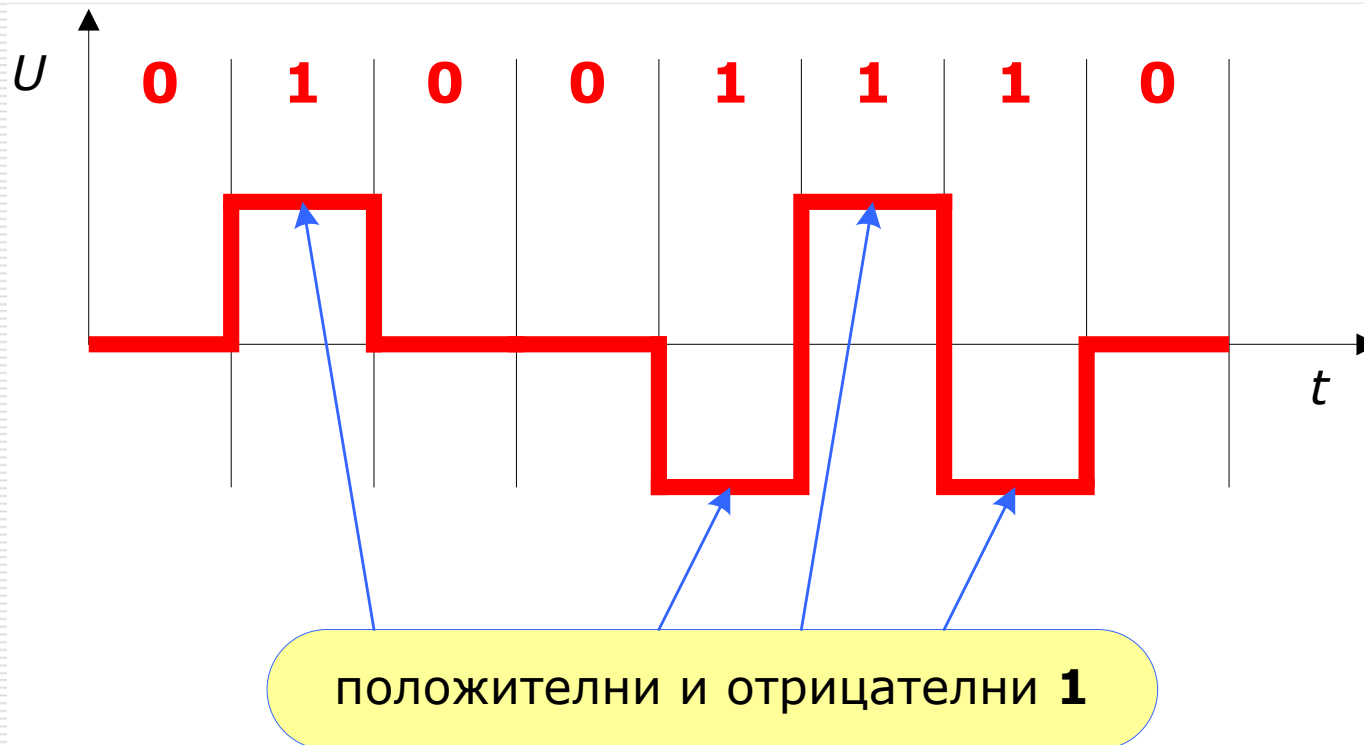

- NRZ-L код - нивото на сигнала зависи от типа на битовете, които представя: "+" напрежение – **0**, а "-" напрежение – **1**; възниква проблем при продължителен поток от 0 или 1
- NRZ-I код - инверсията на нивото на напрежение се представя с един бит; позволява на приемника да ресинхронизира тактовия генератор (таймер)
- RZ - три стойности: положителна, отрицателна и нула
  - ❖ **1** - преход от положително към нулево напрежение
  - ❖ **0** - преход от отрицателно към нулево напрежение

Двуполярно кодиране

□ AMI код (*Alternate Mark Inversion*)

- ❖ алтернативна инверсия на единицата
- ❖ **0** - нулево напрежение
- ❖ **1**-алтернативно редуване на $\uparrow$ и $\downarrow$ напрежения

Двуполярно кодиране

- ❖ *недостатък* – не може да синхронизира дълга поредица от нули
  - ✓ премахва се чрез **биполярна единица с висока плътност** HDB-3 (*High Density Bipolar*)
  - ✓ вкарва промените в еталонния биполярен AMI сигнал всеки път, когато 4 последователни 0 са кодирани в информационния поток

КОДИРАНЕ И МОДУЛИРАНЕ НА СИГНАЛИТЕ

---

1. Линейно кодиране

2. Дискретно-аналогова модулиране

2.1. Амплитудна манипулация

2.2. Честотна манипулация

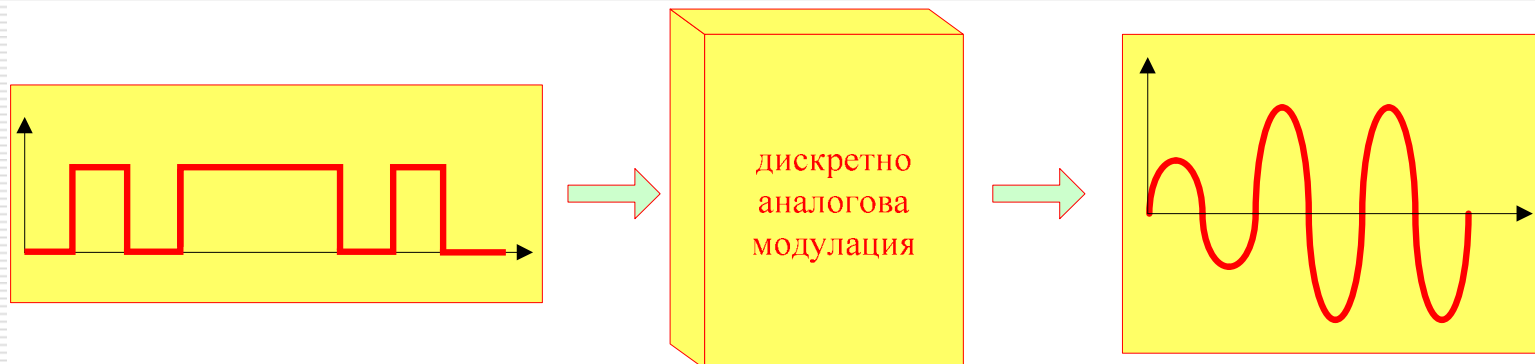
2.3. Фазова манипулация

2.4. Квадратично-амплитудна модулация

3. Аналогово-дискретно и аналогово-аналогово преобразуване

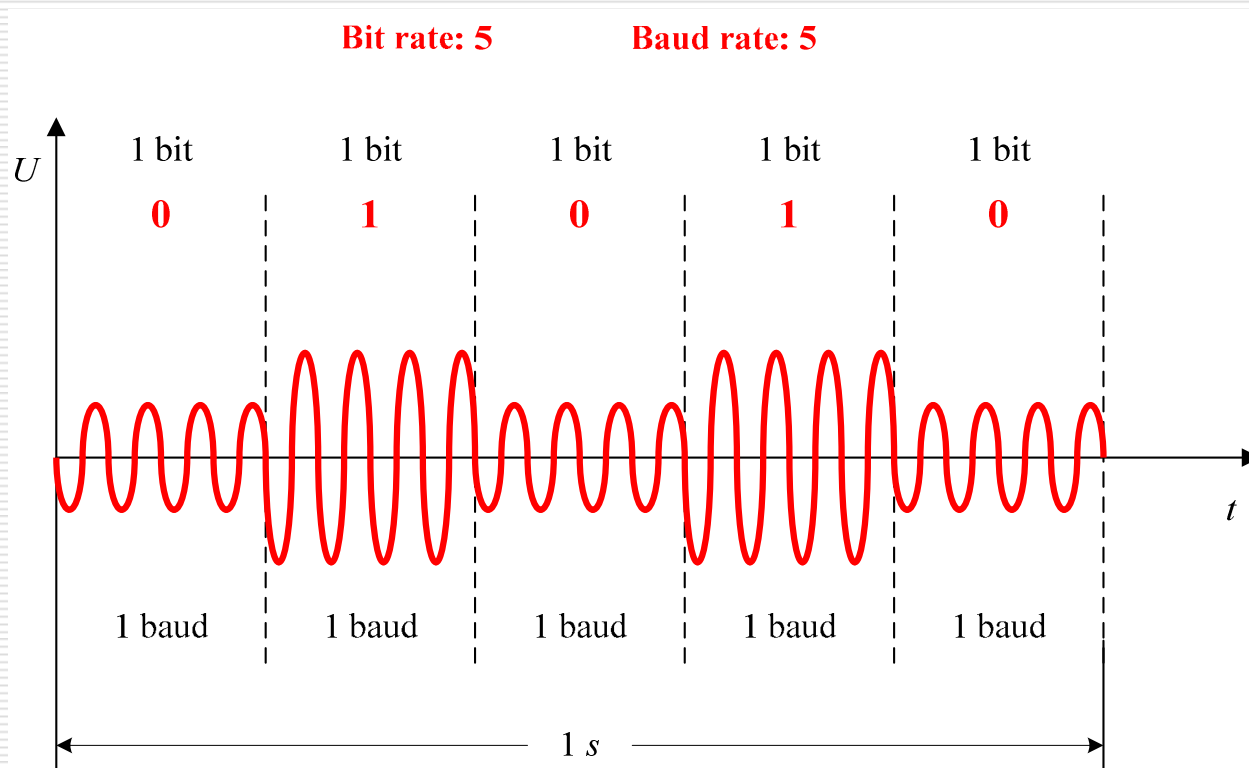
Дискретно-аналогова модулация

- ❑ Изменение на дадена характеристика на аналоговия сигнал, базирана на информация от цифровия сигнал
- ❑ Три характеристики на аналоговия сигнал - амплитуда, честота, фаза
  - амплитудна манипулация ASK (*Amplitude Shift Keying*)
  - честотна манипулация FSK (*Frequency Shift Keying*)
  - фазова манипулация PSK (*Phase Shift Keying*)
  - квадратично-амплитудна модулация QAM (*Quadrature Amplitude Modulation*)

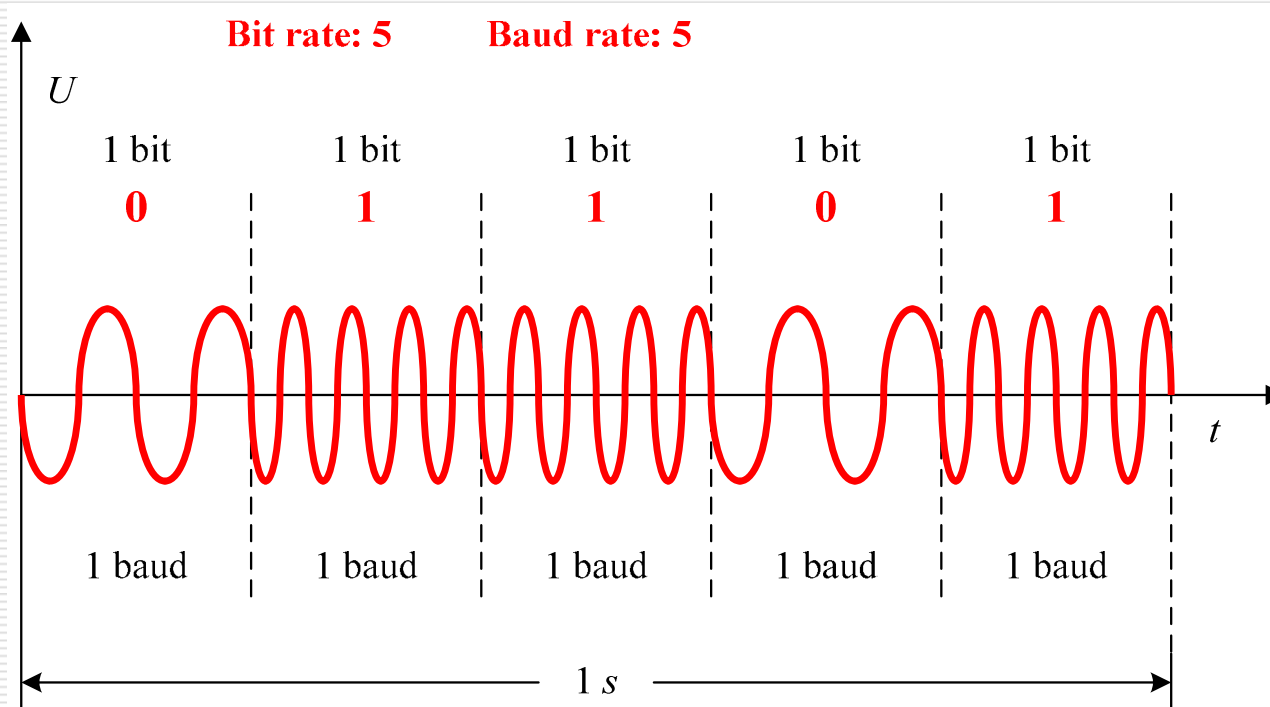
Амплитудна манипулация ASK

- ❑ ASK → фаза и честота без промени; промяна на амплитуда
  - амплитудата - постоянна за всеки бит ~ от неговата стойност (**0/1**)
  - недостатък - ограничена скорост на предаване; без шумоустойчивост

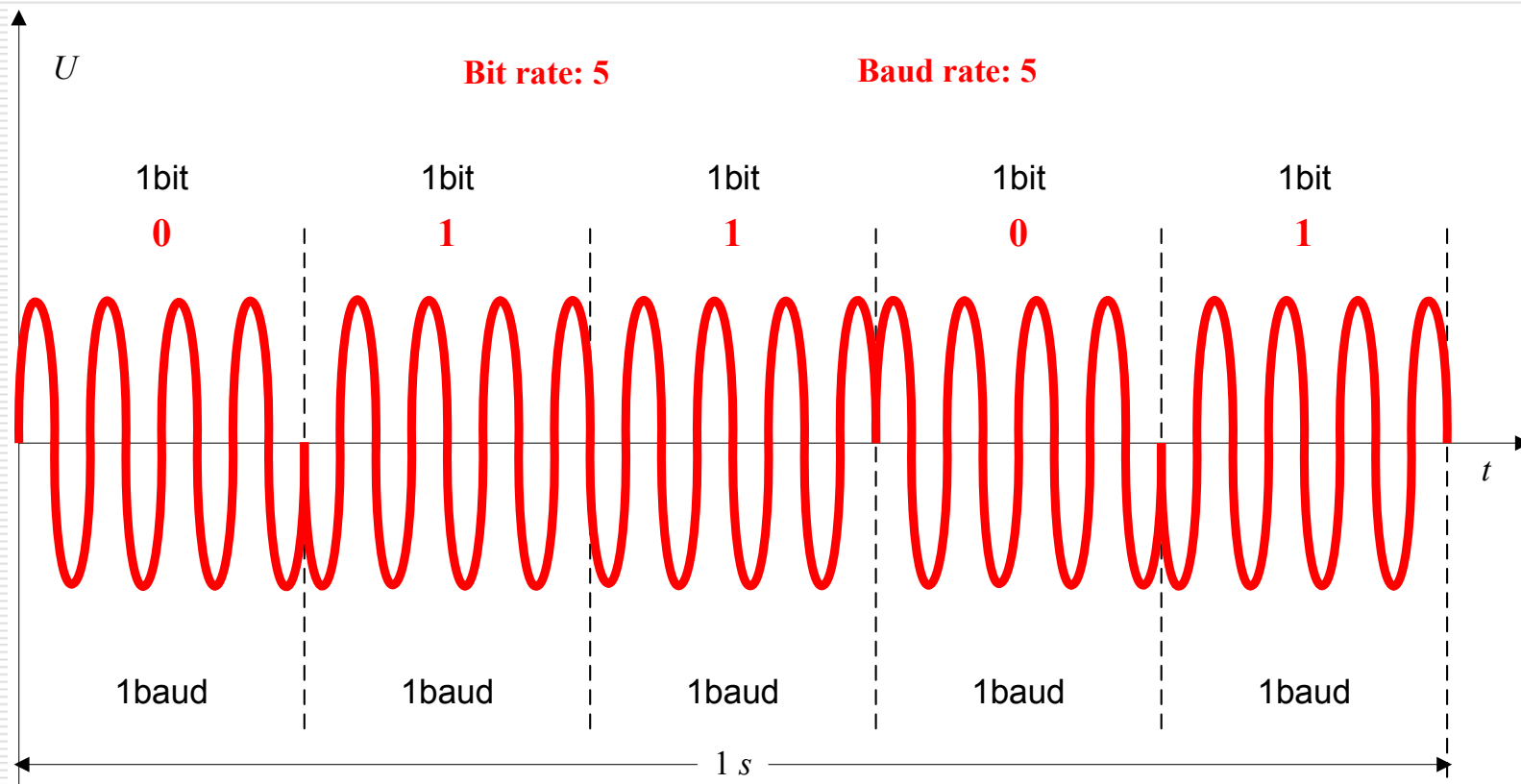
Честотна манипулация FSK

- ❑ FSK → честотата $\sim$ от стойността на бита (**0/1**); амплитудата и фазата - постоянни
- ❑ Приемникът следи за честотни промени през даден период
- ❑ Ограничаващ фактор - физическите възможности на носещия сигнал

Фазова манипулация PSK

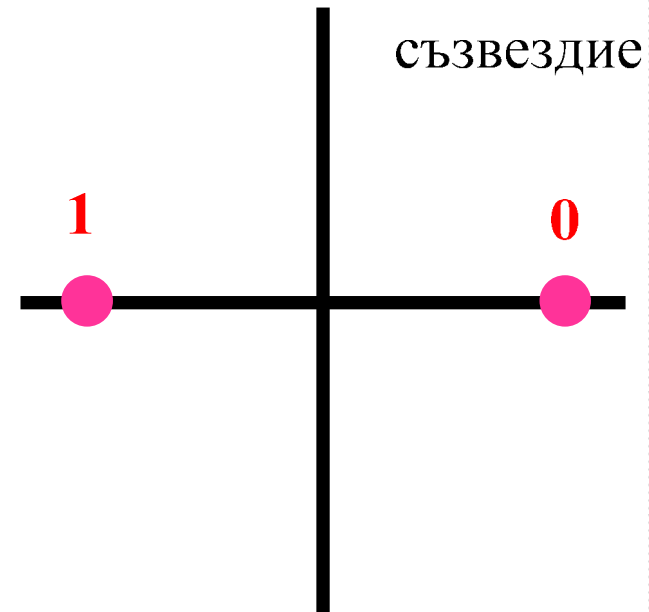
- PSK → фазата на носещата честота $\sim$ от стойността на бита (**0/1**); амплитудата и честота - постоянни

Фазова манипулация PSK

- ❑ Две различни фази 2-PSK - двукратна PSK манипулация; диаграма на фазовото състояние - отношението фаза/битова стойност

бит	фаза
0	0
1	180

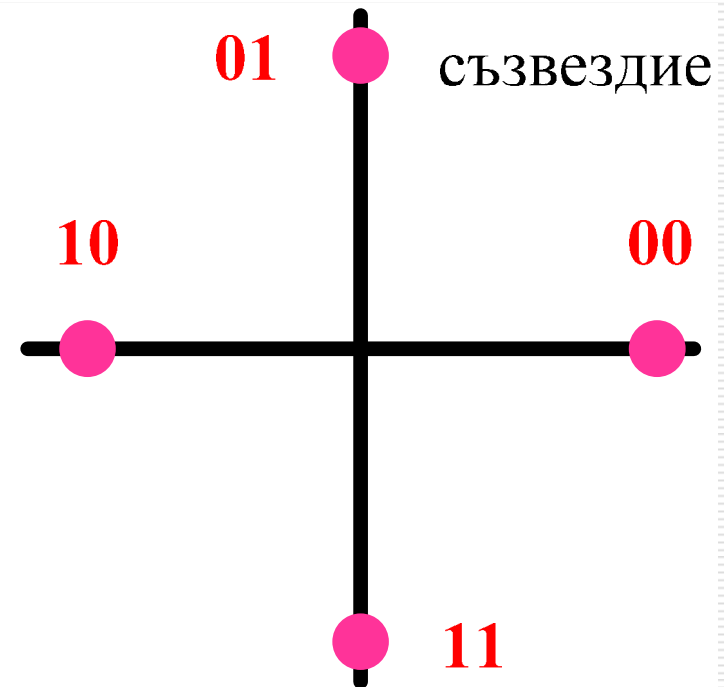
- ❑ За по-малки изменения в сигнала се използват *четири фазови изменения*, които се представят с два бита

Фазова манипулация

□ 4-PSK (QPSK – квадратурна фазова)

- съзвездие на сигнала $0^\circ=00$; $90^\circ=01$; $180^\circ=10$; $270^\circ=11$
- двойката битове - двубит
- предава два пъти по-бързо данни от 2-PSK

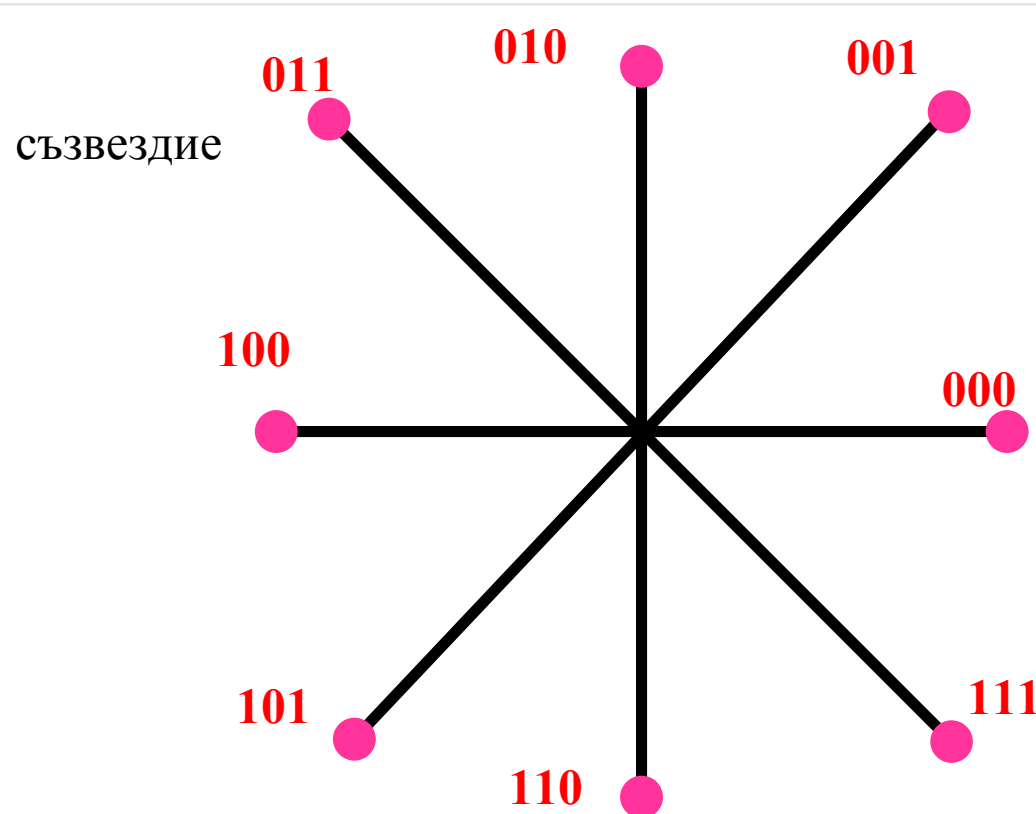
двубит	фаза
00	0
01	90
10	180
11	270

Фазова манипулация

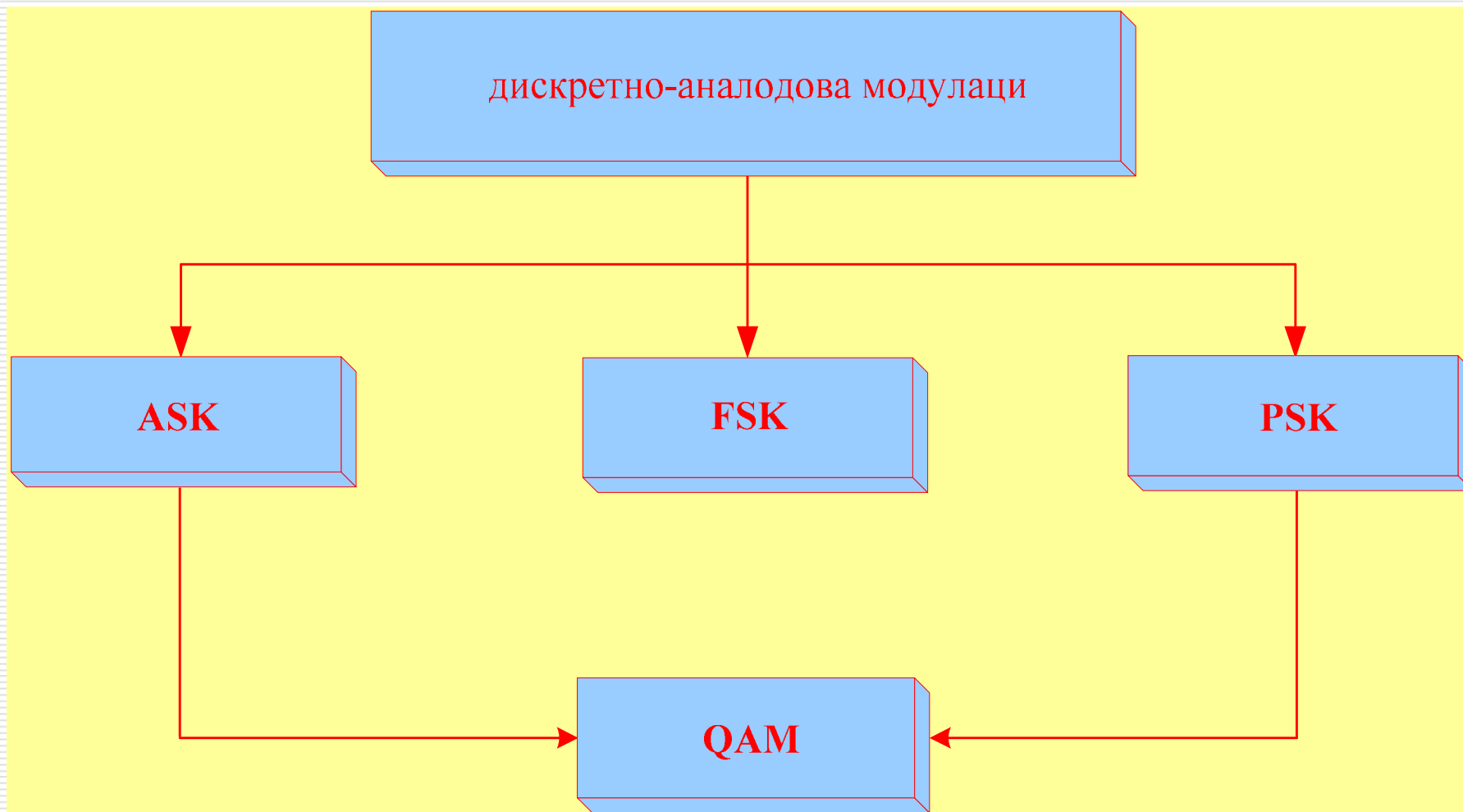
- ❑ 8-PSK осемкратна манипулация - сигналът през 45°
  - представя се чрез три бита (трибютарен код)
  - осем възможни фази ($2^3=8$) → три пъти по-бърза

трибит	фаза
000	0
001	45
010	90
011	135
100	180
101	225
110	270
111	315

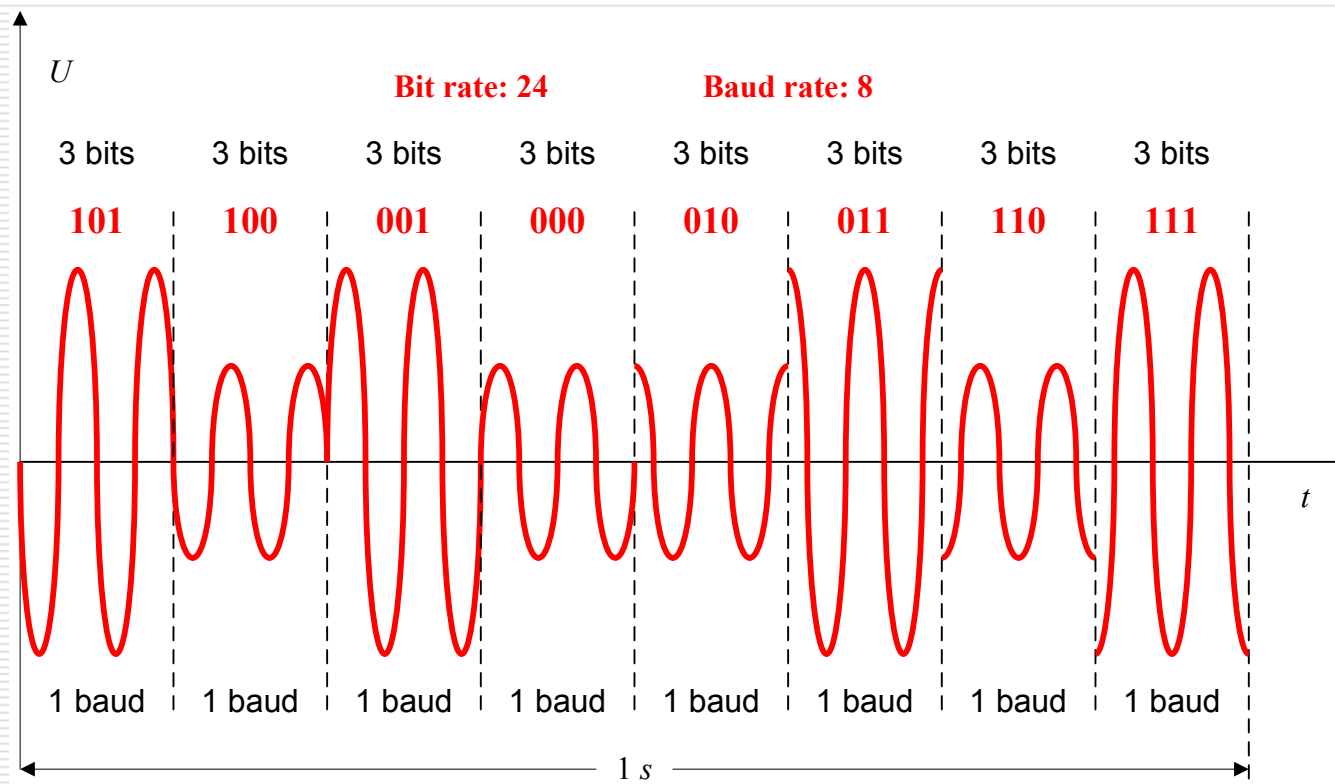
Квадратично-амплитудна модулация QAM

- Комбинация от ASK и PSK

Квадратично-амплитудна модулация QAM

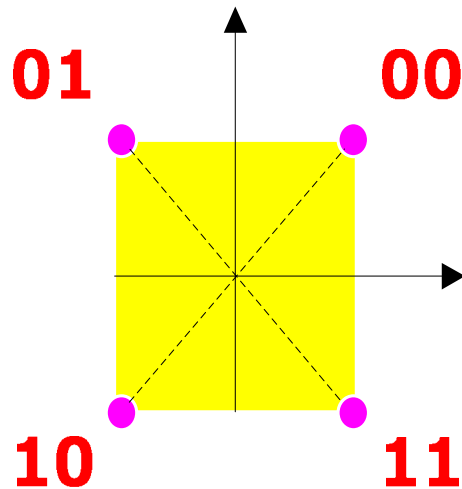
- ❑ Преобразува първичният - във ВЧ електромагнитен сигнал
- ❑ Сигналят се предава по аналогови или цифрови канали на максимално разстояние с минимална загуба
- ❑ Процес на смесване на сигнали с различен параметър - чрез променливи генератори на $\sin$ сигнали

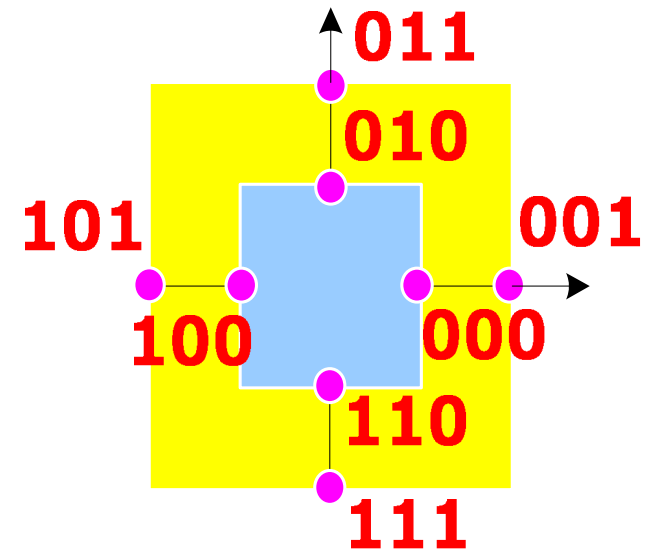
Квадратично-амплитудна модулация

- QAM → чрез комбинация от ASK и PSK се постига максимално разграничаване между битови-, двубитови-, трибитови - сигнални единици

4-QAM 1 амплитуда, 4 фази

8-QAM 2 амплитуди, 4 фази

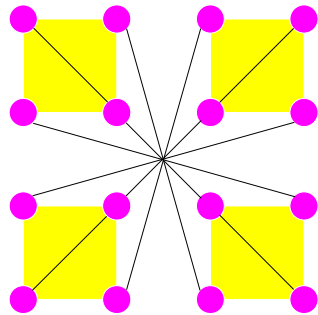

Квадратично-амплитудна модулация

□ Популярни 16-QAM конфигурации

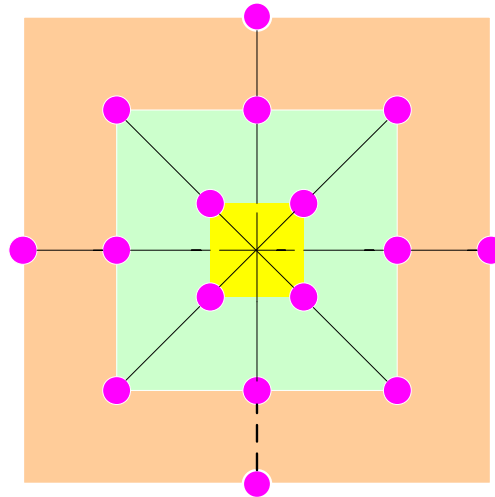
- 3 амплитуди и 12 фази (препоръка на ITU-T – шумоустойчив с голямо съотношение фаза/амплитуда)
- 4 амплитуди и 8 фази (OSI стандарт)

3 амплитуди, 12 фази

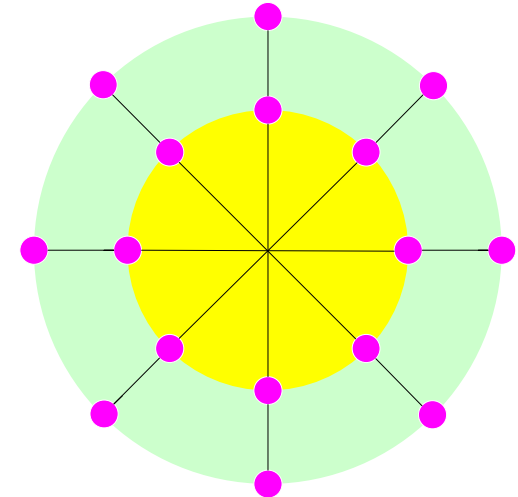
16-QAM

4 амплитуди, 8 фази

16-QAM

2 амплитуди, 8 фази

16-QAM

Квадратично-амплитудна модулация

- ❑ Сравнение между битова и бодова скорост (*bit/ baud*)

КОДИРАНЕ И МОДУЛИРАНЕ НА СИГНАЛИТЕ ПРИ ПРЕДАВАНЕ НА ДАННИ

---

1. Линейно кодиране

2. Дискретно-аналогова модулиране

3. Аналогово-дискретно и аналогово-аналогово преобразуване

3.1. Импулсна амплитудна модулация

3.2. Импулсна кодова модулация

3.3. Амплитудна модулация

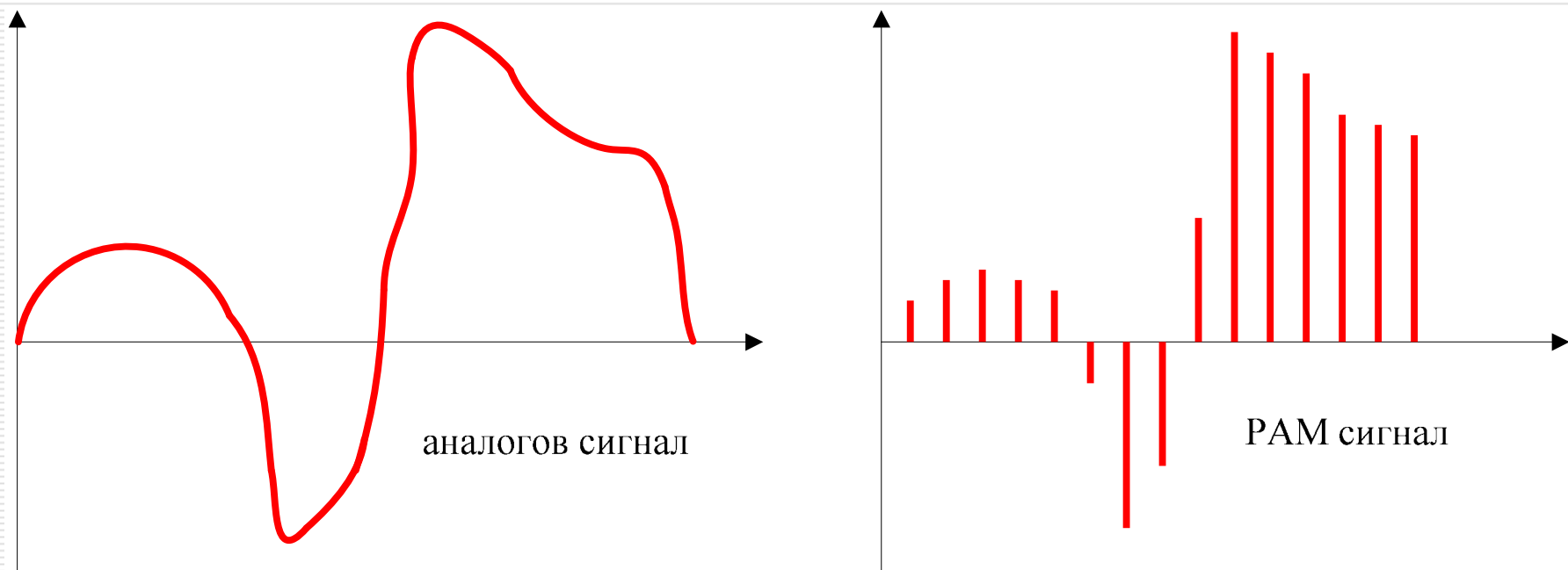
3.4. Честотна модулация

3.5. Фазова модулация

Импулсна амплитудна модулация РАМ

□ РАМ (*Pulse Amplitude Modulation*)

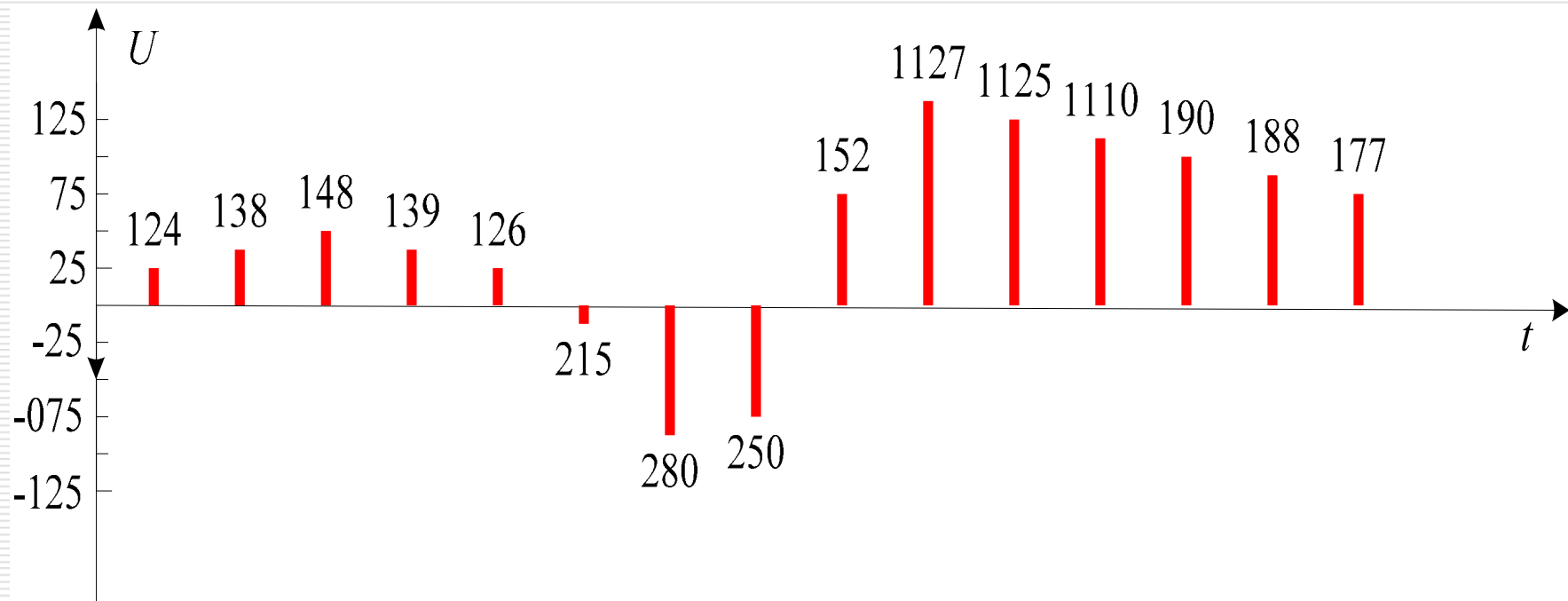
- преобразува сигнала от безкраен в дискретен брой стойности без загуба на качество
- дискретизира през равни интервали от време
- генерира серия от импулси

Импулсна кодова модулация РСМ

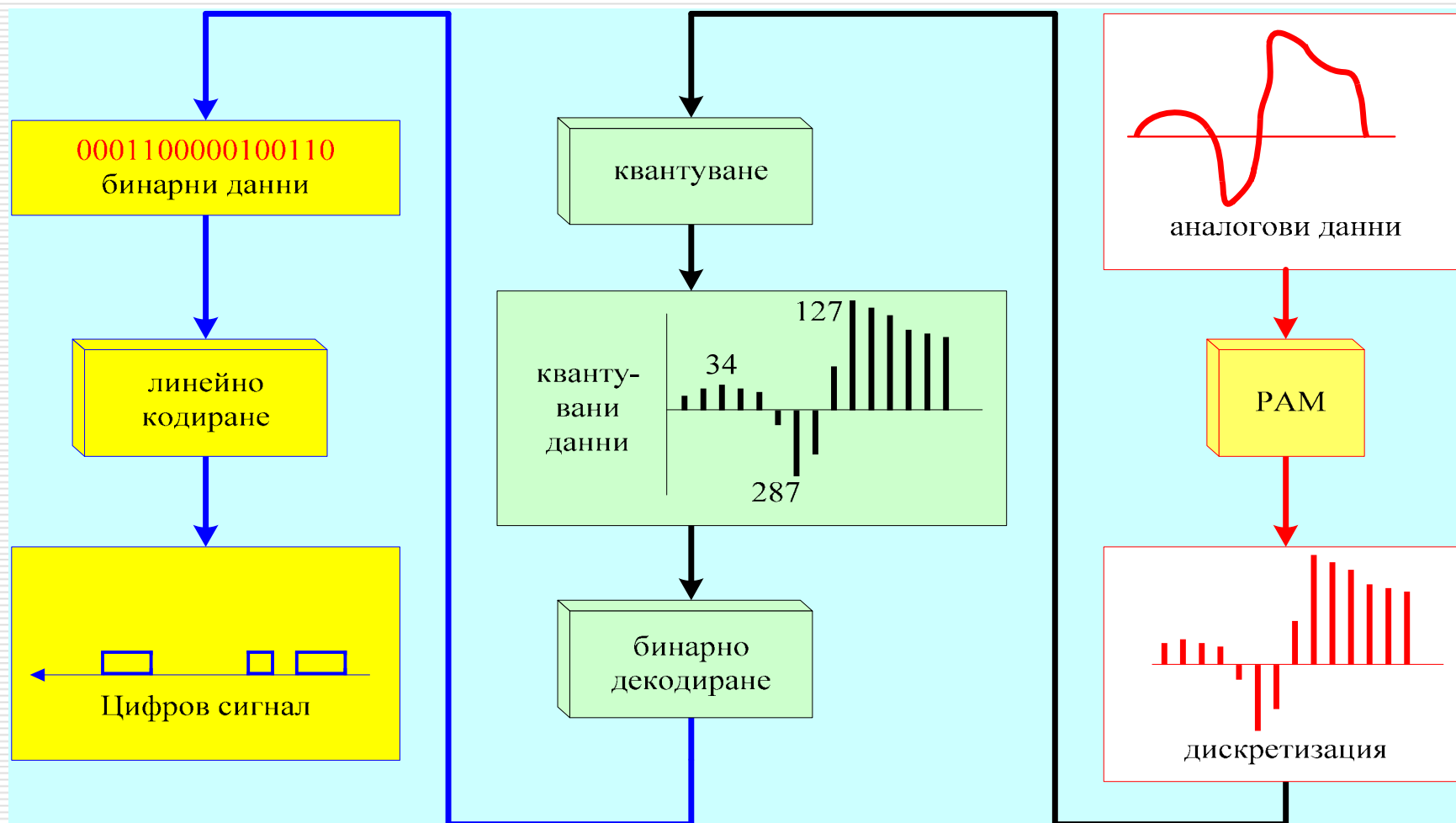
□ РСМ (*Pulse Code Modulation*)

- преобразува импулсите в пълен цифров сигнал
- квантува импулсите, като присъединява пълната стойност на сигнала в обхвата на дискретизиране

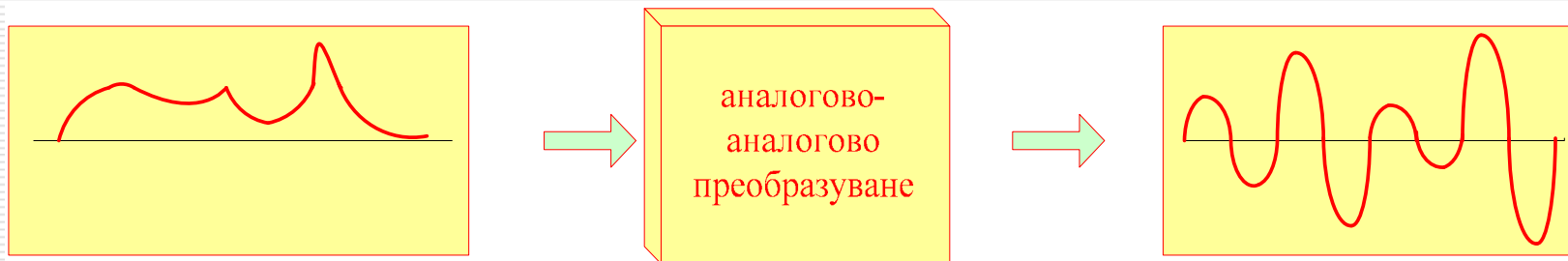
Импулсна кодова модуляция РСМ

- ❑ Включва 4 процеса: РАМ; квантуване; двоично кодиране и линейно кодиране

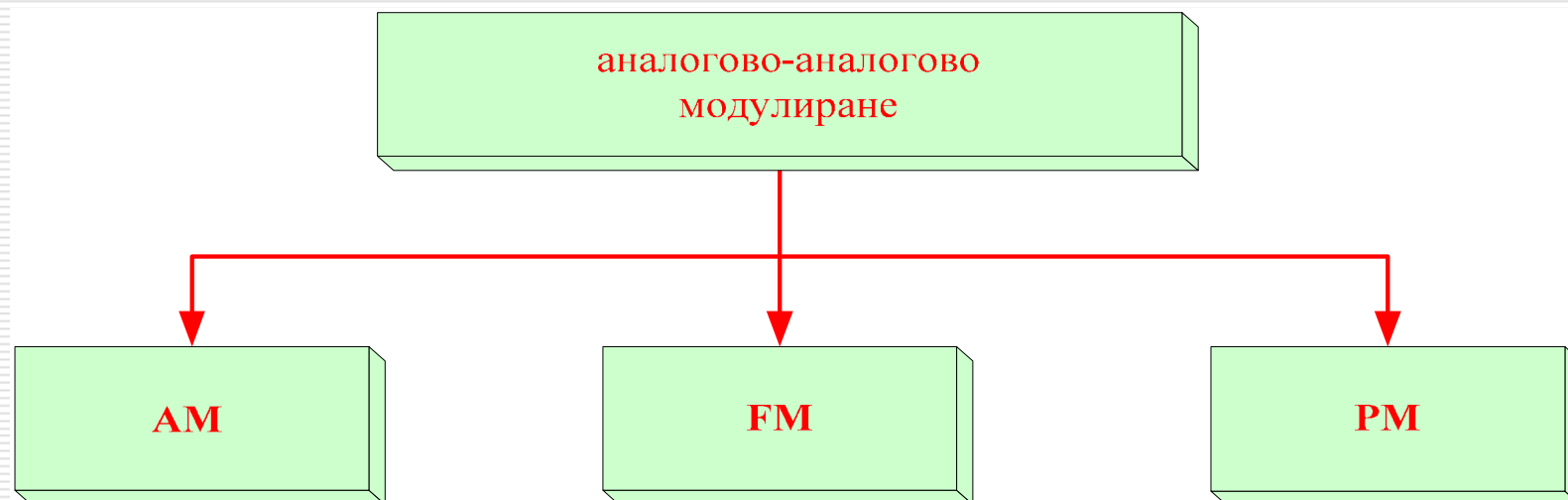

Аналогово-аналогово преобразуване

- Изобразяване на аналоговата информация чрез аналогов сигнал

- Реализация: **амплитудна** АМ, **честотна** FM и **фазова модулация** РМ

Амплитудна модуляция АМ

- ❑ Амплитудата на носещия сигнал се променя чрез амплитудата на модулиращия сигнал; честотата и фазата - остават непроменени
- ❑ Модулиращият сигнал се явява обвивка на носещия

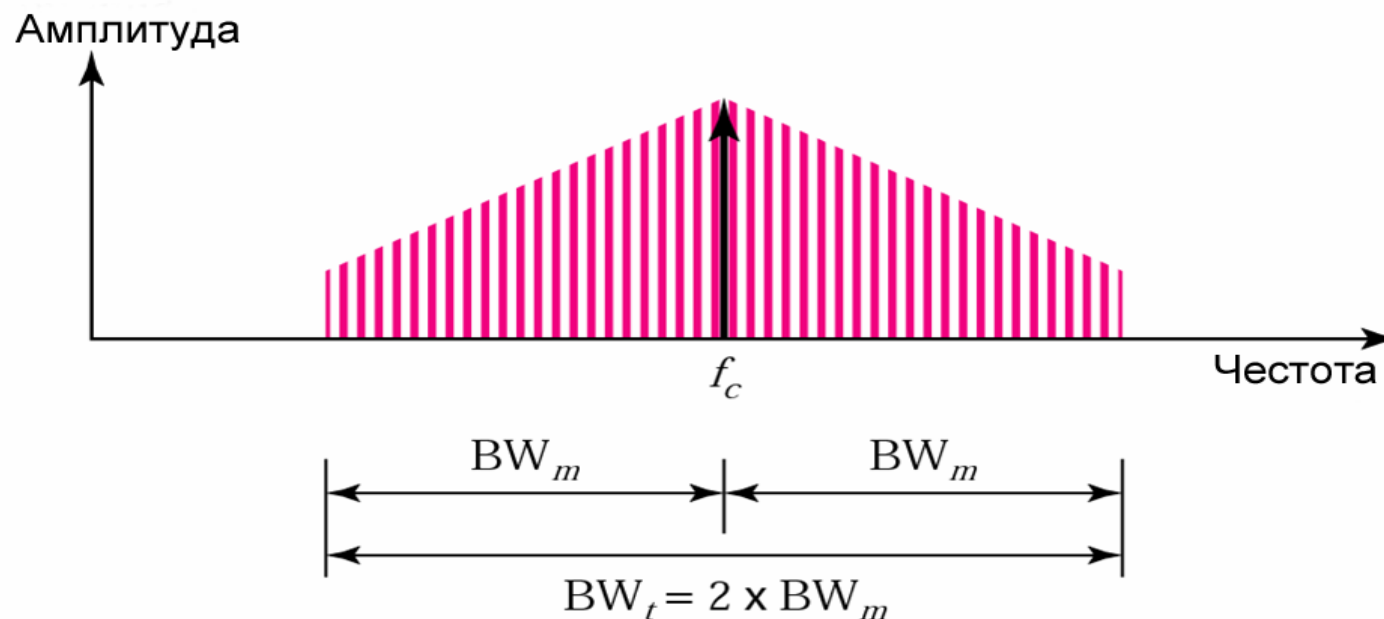
Амплитудна модулация

- ❑ Честотна лента на АМ сигнал - двойна честотна лента на модулиращия сигнал около носещата честота; заштрихована част от графиката - честотен спектър

BW_m = честотна лента на модулиращия сигнал (аудио)

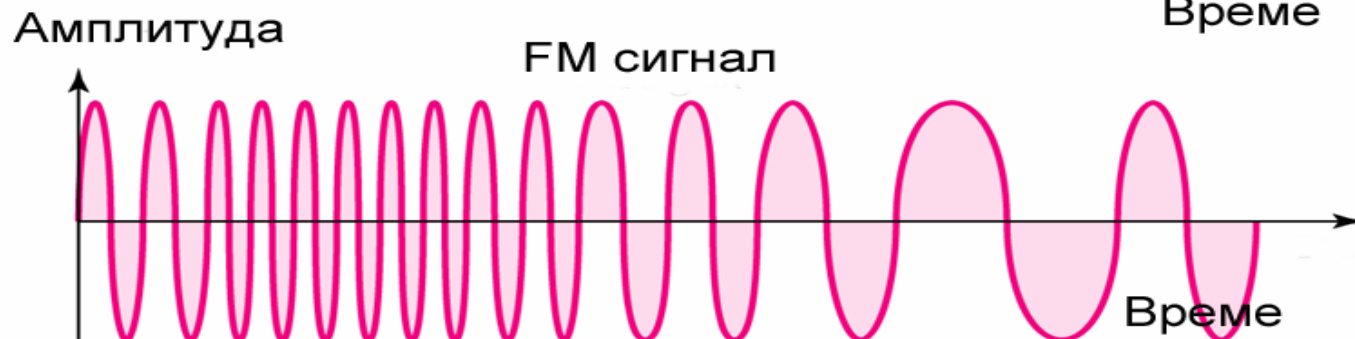
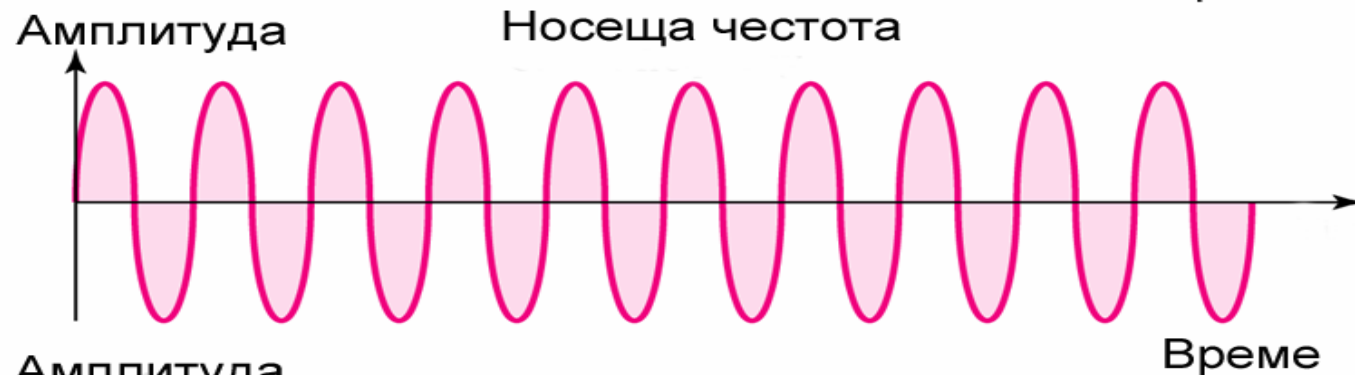
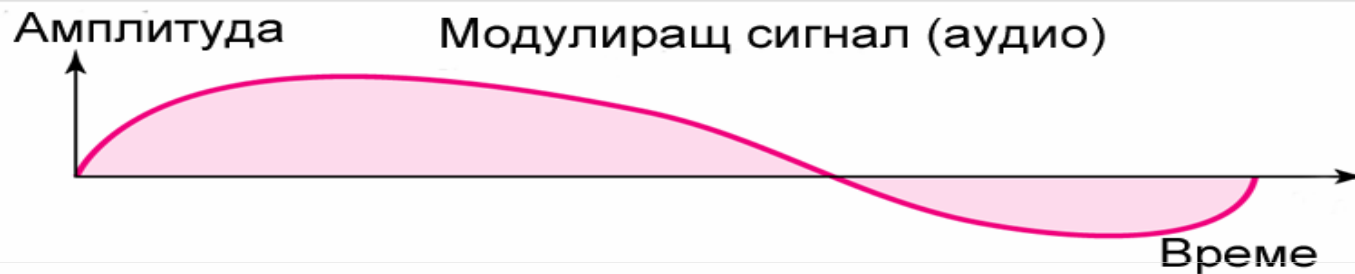
BW_t = обща честотна лента (радио)

f_c = носеща честота

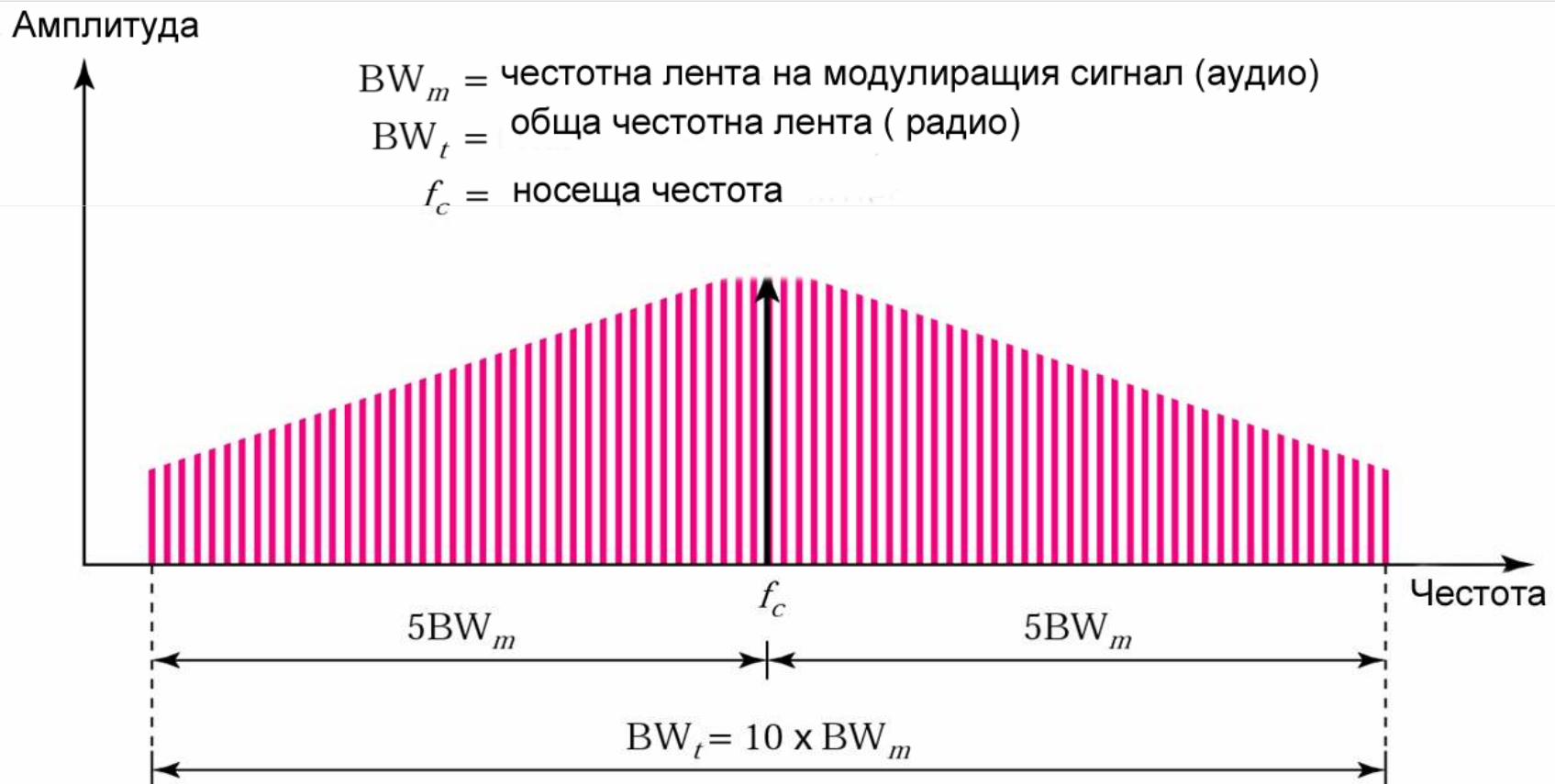
Честотна модулация FM

- ❑ Честотата на носещия сигнал следва амплитудата на модулиращия сигнал
- ❑ Амплитуда и фаза на носещия сигнал - постоянни

Честотна модулация

- ❑ Честотна лента на FM сигнал - 10 пъти честотната лента на модулиращия сигнал около носещата честота
- ❑ Общата честотна лента се определя от лентата на аудио сигнала

Фазова модулация РМ

- Алтернатива на FM, поради по-прости хардуерни изисквания
  - Фазата на носещия сигнал следва амплитудата на модулиращия сигнал
  - Амплитуда и честота на носещия сигнал - постоянни
  - Анализът на модулирания сигнал е сходен с анализа на FM, т.е. фазовата модулация е същата като честотната модулация, но се променя на 180°

ГРЕШКИ ПРИ ПРЕДАВАНЕТО НА ЦИФРОВИ ДАННИ

---

1. Грешки при последователно предаване

1.1. Видове грешки

1.2. Асинхронно предаване

1.3. Синхронно предаване

2. Откриване на грешки чрез проверка за еднаквост

3. Циклична проверка за информационен излишък

4. Корекция на грешките

Грешки при последователно предаване

- ❑ Цифрово предаване на данни – предимно *асинхронно* и *синхронно последователно* предаване
  - ❖ данните от източника към адресата могат да се сгрешат при предаване
  - ❖ по-често само част от съобщението се променя при предаване
- ❑ При последователно предаване **сигналните елементи** се изпращат по *линията* единично и биват:
  - ❖ $<1 \text{ bit}$ - битът се променя между предаването и приемането (Манчестър код)
  - ❖ 1 bit – предмет на разглеждане (NRZ-L и FSK)
  - ❖ $>1 \text{ bit}$ – квадратурна фазова манипулация 4-PSK

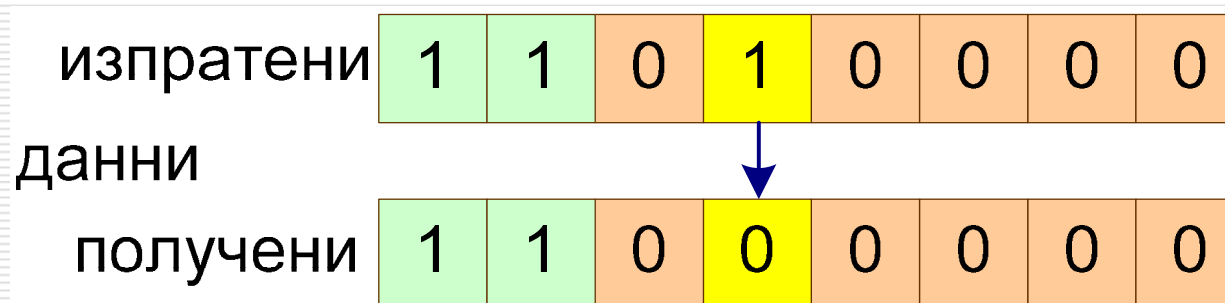
Видове грешки

- ❑ Сигналят представлява *кодирани данни в двоичен код* → грешките променят смисъла на данните
  - ❖ битът се променя между предаването и приемането
  - ❖ пример: *предадена 1 - приета 0* или *предадена 0 - приета 1*
- ❑ Надеждна връзка - **откриване** и **коригиране** на грешки
  - ❖ осъществява се в канален или транспортен OSI слой
- ❑ Два вида грешки: **битова** и **динамична грешка**

Видове грешки

- ❑ **Битова грешка** - променя **0** на **1** или **1** на **0**

- *пример:* импулсно смущение от 0,01s при предаване със скорост 1200bit/s променя до 12 бита
- малка вероятност за грешка при последователно предаване

пример: източник със скорост с 1Mbps → продължителност на смущението 1/1000000s = 1ms → вероятност за битова 10^{-6}

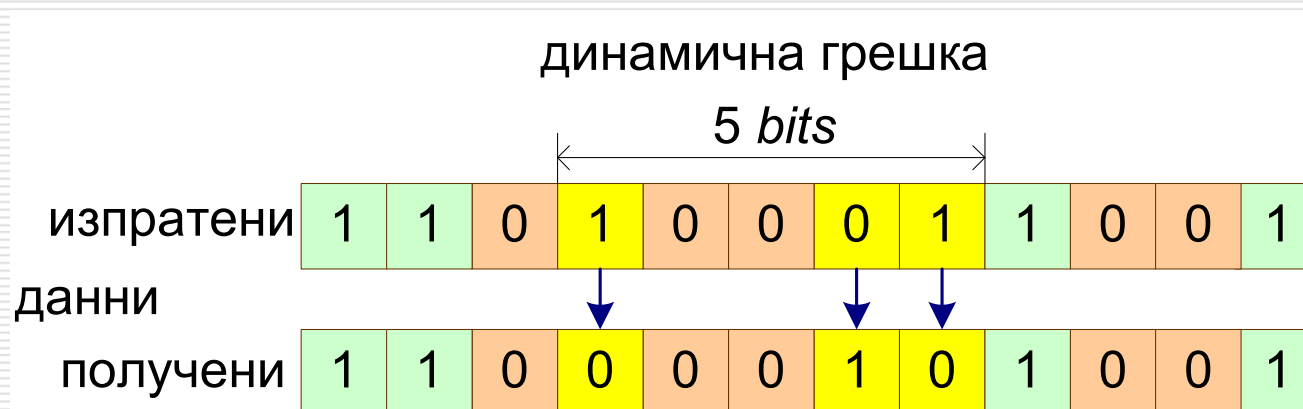
Видове грешки

- ❑ **Динамична грешка** – промяна в два или повече бита в предаваните данни

➤ Препоръка Q.9 на ITU-T

Група от битове, в която два последователни грешни бита винаги са разделени с по-малко x верни бита

- дължината се измерва от първия до последния сгрешен бит

Видове грешки

➤ характерна при последователно предаване → шума има по-дълго времетраене от един бит и въздейства на поредица от битове

➤ ефектът от грешката е по-голям при *високи скорости* на предаване

пример: предаване на данни с *1Kbps*, шум *1/100s* → *динамична грешка 10bits*; предаване на данни с *1 Mbps* → *динамична грешка 10 000 bits*

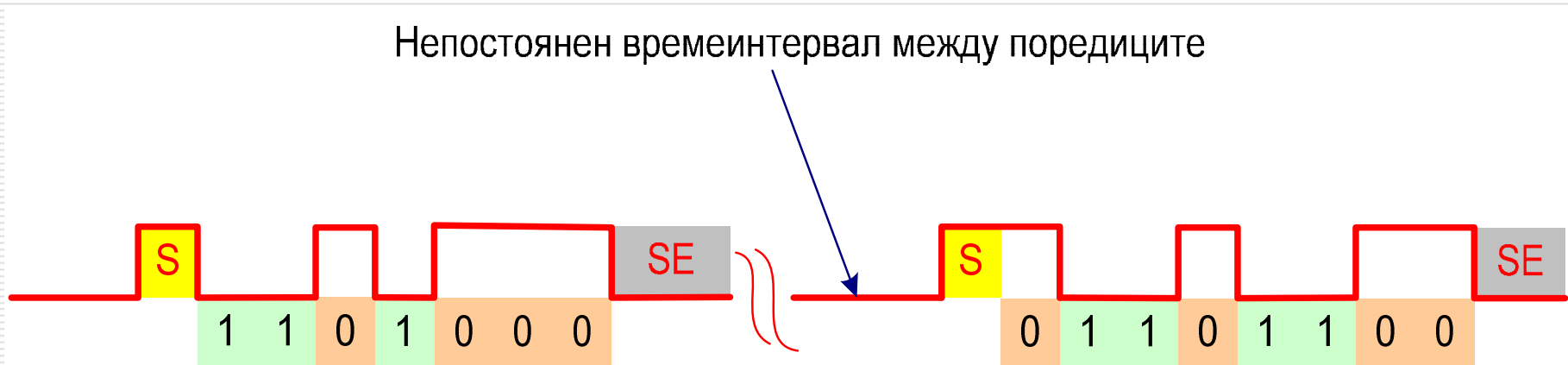
Асинхронно предаване

- ❑ *Основна задача* - да се избегнат проблемите при предаване чрез *къса и непрекъсната* поредица от битове
- ❑ *Формат на данните*
  - ❖ данните се подреждат по време в блок от 5 до 8 бита
  - ❖ синхронизиране на блока - *само при получателя*
  - ❖ *празно състояние* двоична **1** – липса на предаване

Асинхронно предаване

- битовете на блока се предават до P бит, който заема мястото на най-висшия бит (**0**)
  - начало на блока - *старт бит S* (**0**)
  - *стоп елемент SE* (**1**) - минималната дължина 1; 1,5 или 2 бита
- Непрекъснат асинхронен 8 bits поток
- без грешка при разлика в скоростите между предавател /приемника 5 % → 45 % разместване в осмия бит

Асинхронно предаване

- **Пример:** ефект от грешката при приемане
  - скорост на приемаме 10kbps → всеки бит с времетраене $100\mu\text{s}$
  - приема се, че получателят е по-бърз с 6 % за всеки бит, т.е. приема битове на всеки $94\mu\text{s}$

Асинхронно предаване

➤ **грешка** като следствие от

- неправилно получен последен бит

- Изравняване на броенето на битове, т.е. ако 7-ят бит - **1**, а 8-ят - **0**, то се бърка като *S бит- рамкова грешка*

□ Необходимост от *горна граница* в блока при асинхронното предаване - 2-3 бита

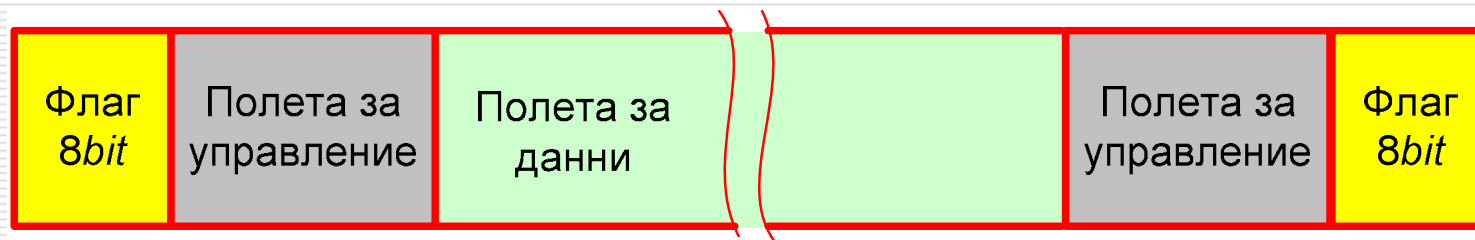
- при SE 1 *bit* за 8 bits дума - 2 от $\forall$ 10 бита не предават информация, а са необходими за *синхронизация*, т.е 20% горна граница

- *горната граница* - намалява се чрез по-големи битови блокове → нараства грешката при приемане

- по-голяма ефективност - *синхронно предаване*

Синхронно предаване

- ❑ Синхронно предаване - битовия блок се предава без S и SE
  - блокът – с по-голяма дължина
  - синхронизация предавател/приемник – чрез *уводен и заключителен* бит
  - **рамка** (фрейм) – уводна, заключителна, управляваща информация и данни
- ❑ Рамков формат за синхронизирано предаване
  - размерът ~ от контролните процедури на данните - обикновено < 100 bits
  - увод и заключение - 8 bits флаг

Синхронно предаване

- *полета за управление* - данни за протоколната дължина
- пример: **популярната схема за достъп HDLS**
  - ✓ съдържа 48 бита за управление, увод и заключение
  - ✓ при 1000 bits блок → ∇ рамка 48 bits *горна граница*
  - ✓ данни - $1000 \times 8 = 8000$ bits
  - ✓ *процентова горна граница* - $48/8048 = 0,6\%$

Грешки при предаването на цифрови данни

---

1. Грешки при последователно предаване

**2. Откриване на грешки чрез проверка за
еднаквост**

2.1. Информационен излишък

2.2. Процес на откриване на грешки

2.3. Проверка за еднаквост

**3. Циклична проверка за информационен
излишък**

4. Корекция на грешките

Информационен излишък

- ❑ Грешките при предаване - откриват се след декодиране на получените информационни данни
- ❑ Методи за откриване на грешки - основават се на ***информационен излишък***
  - концепция – в *предавателя* допълнителна информация от малка група битове в края на $\forall$ блок
  - *приемник* - проверява цялата входяща информация
  - *проверка за достоверност* - при *потвърждение* излишната част от битове се премахват

Информационен излишък

- За предавателя - съществуват *вероятности за грешки*, променящи на един или повече битовете във $\forall$ рамка:
  - вероятност за битовата грешка (BER) - P_b
  - вероятност рамката да се приема без грешки - P_1
  - вероятност рамката да се приема без открити грешки при използване на алгоритъм за откриване - P_2
  - вероятност рамката да се приема с открити грешки при използване на алгоритъм за откриване - P_3
- За $\forall$ рамка с F bits при $P_3=0$ и $P_b=const$:

$$P_1 = (1 - P_b)^F \qquad P_2 = 1 - P_1$$

- ❖ при $\uparrow$ на вероятността $P_b \rightarrow$ вероятността $P_1 \downarrow$
- ❖ при $\uparrow$ на дължината $F \rightarrow$ вероятността $P_1 \downarrow$

Информационен излишък

□ Пример: цифрова мрежа с интегрирани услуги ISDN

➤ основна задача в 64-kbps канал: до 90% от 1 min наблюдавани време-интервали: BER < 10^{-6}

➤ при 1000 bits рамка:

за 1 ден се предават до $5,529 \times 10^6$ bits → вероятността

за открити BER - $P_2 = 1/(5,529 \times 10^6) = 0,18 \times 10^{-6}$

➤ за BER $P_b = 10^{-6}$ →

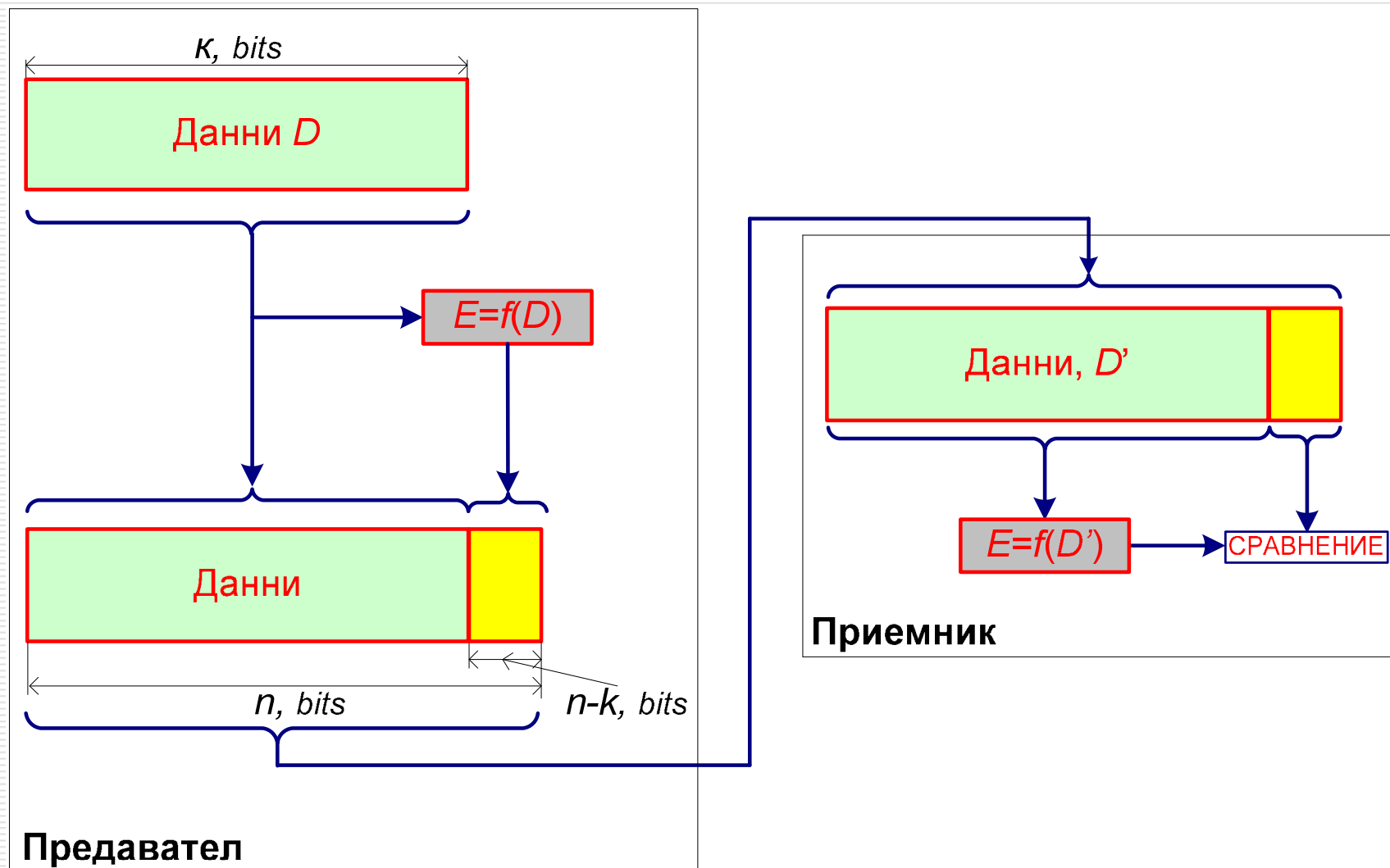
вероятността за приемане на рамката без битови грешки

$$P_1 = (0,999999).1000 = 0,999$$

вероятността за открити BER

$$P_2 = 10^{-3}, \text{ т.е. три порядъка по-голяма}$$

Процес на откриване на грешки

Процес на откриване на грешки

❖ *предавател*

- ✓ допълнителни $(n-k) < k$ bits - образуват **откриващия код** E като функция на предадените битове
- ✓ изчисляват се **контролни битове**, които се прибавят към данните D

❖ *приемник*

- ✓ разделя пристигащата рамка на k bits данни и $(n-k)$ bits откриващ код E
- ✓ **сравнява** приетите $(n-k)$ bits и получения контролен код $E=f(D')$
- ✓ **открива** грешка при несъответствие

Процес на откриване на грешки

□ Методи за проверка на информационния излишък

1. Проверка за еднаквост PC (*Parity Check*)

- *вертикален контрол за излишък VRC*
- *проверка по четност и нечетност LRC*

2. Циклически контрол CRC (*Cyclic Redundancy Check*)

- използва се **контролна сума** FCS (*Frame Check Sequence*)
- VRC, LRC и CRC - в каналния OSI слой
- FCS се използва и в по-горните OSI слоеве

Проверка за еднаквост

❑ Вертикален контрол за излишък VRC

- най-използван механизъм, защото е най-евтин
- *разряд за проверка на четността* – добавя се излишен бит към $\forall$ рамка
- прочита се общия брой **1**
- пример: **предаване на думата *world* (свят)**

❖ предавател- в ASCII код

1110111 1101111 1110010 1101100 1100100

w

o

r

l

d

❖ първите четири символа - четен брой **1** →
проверка по четност **0**

Проверка за еднаквост

❖ символ d - нечетен брой **1** → проверка по четност **1**

11101110 11011110 11100100 11011000 1001001

w

o

r

1

d

□ **Проверка за нарушаване на четност/нечетност LRC**

- информационните блокове се организират в таблица от редове и стълбове
- данните се поставят в редове и се проверяват по четност
- за всеки стълб се прави вертикален контрол и се създава допълнителен ред
- проверка в приемника - блокът се отхвърля, ако не изпълнява правилото за четност

Проверка за еднаквост

➤ пример: предаване на 32 бита – в таблица (4x8)

Грешки при предаването на цифрови данни

---

1. Грешки при последователно предаване
2. Откриване на грешки чрез проверка за еднаквост
3. Циклична проверка за информационен излишък
  - 3.1. Принципи на цикличната проверка
  - 3.2. Сума по модул 2
  - 3.3. Полиноми
  - 3.4. Цифрова логика
4. Корекция на грешките

Принципи на цикличната проверка

- ❑ **Цикличната проверка** CRC - най-мощното средство за контрол на грешките с информационен излишък
- ❑ Основава се на *проверка по четност* чрез двоично делене вместо събиране на битове
  - *k*-bits блок от данни
  - *предавател*- генерира *контролна сума FCS* - $(n-k)$ bits
  - *приемник*- дели пристигащата рамка на FCS; при *резултат без остатък* – **няма грешка при предаване**
- ❑ Необходими свойства на CRC цикличната проверка
  - рамката да се дели точно на даден делител
  - остатъкът да има един бит по-малко от делителя

Сума по модул 2

□ Методи за генериране за циклична проверка

■ **сума по модул 2**

■ **полиноми**

■ **цифрова логика**

□ Сума по модул 2

➤ използва *двоично събиране без пренос* $\cong$ изключващо ИЛИ (XOR)

➤ примери

$$\begin{array}{r} 1111 \\ + \\ \hline 1010 \\ \hline 0101 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1111 \\ - \\ \hline 0101 \\ \hline 1010 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 11001 \\ \times \\ \hline 11 \\ \hline 11001 \\ \hline 11001 \\ \hline 101011 \end{array}$$

Сума по модул 2

- дефинирани променливи
  - n bits рамка за предаване - T
  - k bits от информационната рамка T - D
  - последните $(n-k)$ bits от T - контролна сума F
  - шаблон от $(n-k+1)$ bits – дефинира делителя P
- Основна задача при сумиране по модул 2 – деленето T/P да е **без остатък**

$$T = 2^{n-k} D + F$$

- в *предавателя* - частно Q и остатък R (винаги поне с 1 бит по-малък от делителя P)

$$\frac{2^{n-k} D}{P} = Q + \frac{R}{P}$$

Сума по модул 2

- в приемника - деление с контролната сума

$$\frac{T}{P} = \frac{2^{n-k} D + R}{P} = \frac{2^{n-k} D}{P} + \frac{R}{P}$$

- задача → T да е точно делим на P
- определяне на грешките - в n -битова рамка се представят като поле от **1** за всеки грешен бит → приета рамка T_r ; предадена рамка T ; шаблон за грешки E ; $\oplus$ - изключващо ИЛИ

$$T_r = T \oplus E$$

Сума по модул 2

□ Пример

■ задание

съобщение D ($k=10$ bits) $\rightarrow$ 1010001101

шаблон P (6 bits) $\rightarrow$ 110101

дължина на рамката на предаване $T - n = 15$ bits

контролна сума $R - (n-k)=5$ bits; $R = ?$

■ намира се произведението $2^5 \times D \rightarrow$ 101000110100000

■ произведението $2^5 \times D$ се дели на шаблона P - получават се частното Q и остатъкът R

Полиноми

- CRC генераторът се представя като алгебричен многочлен
  - ❖ стойностите на полинома се представят като двоични коефициенти на променливата X
  - ❖ пример $D = 110011 \rightarrow D(X) = X^5 + X^4 + X^1 + X^0$
  - ❖ аритметичните операции - също по модул 2

$$\frac{X^{(n-k)}D(X)}{P(X)} = Q(X) + \frac{R(X)}{P(X)}$$

$$T(X) = X^{(n-k)}D(X) + R(X)$$

Полиноми

□ Пример (същия като слайд 28)

■ задание

съобщение D ($k=10$ bits) $\rightarrow$ 1010001101

$$D(X) = X^9 + X^7 + X^3 + X^2 + 1$$

шаблон P (6 bits) $\rightarrow$ 110101

$$P(X) = X^5 + X^4 + X^2 + 1$$

контролна сума R - $(n-k)=5$ bits; $R \rightarrow ?$

■ получава се $R \rightarrow$ 01110,

т.е. $R(X) = X^3 + X^2 + X^1$

■ резултат - чрез полиномно деление

Полиноми

- ❑ Грешката $E(X)$ не може да се открие, ако се дели на $P(X)$
- ❑ Доказва се, че могат да се открият някои грешки $E(X)$ дори, когато не са делими на шаблона $P(X)$
- ❑ Използват на стандартни полиноми за шаблони $P(X)$
  - ❖ предаване на ATM хедър – CRC-8 = X^8+X^2+X+1
  - ❖ предаване на 6 bits думи - CRC-12 = $X^{12}+X^{11}+X^3+X^2+X+1$
  - ❖ предаване на 8 bits думи
    - за Европа CRC-16 = $X^{16}+X^{15}+X^2+1$
    - за САЩ CCITT = $X^{16}+X^{12}+X^5+1$
  - ❖ синхронно предаване в IEEE 802 LAN - CRC-32 =

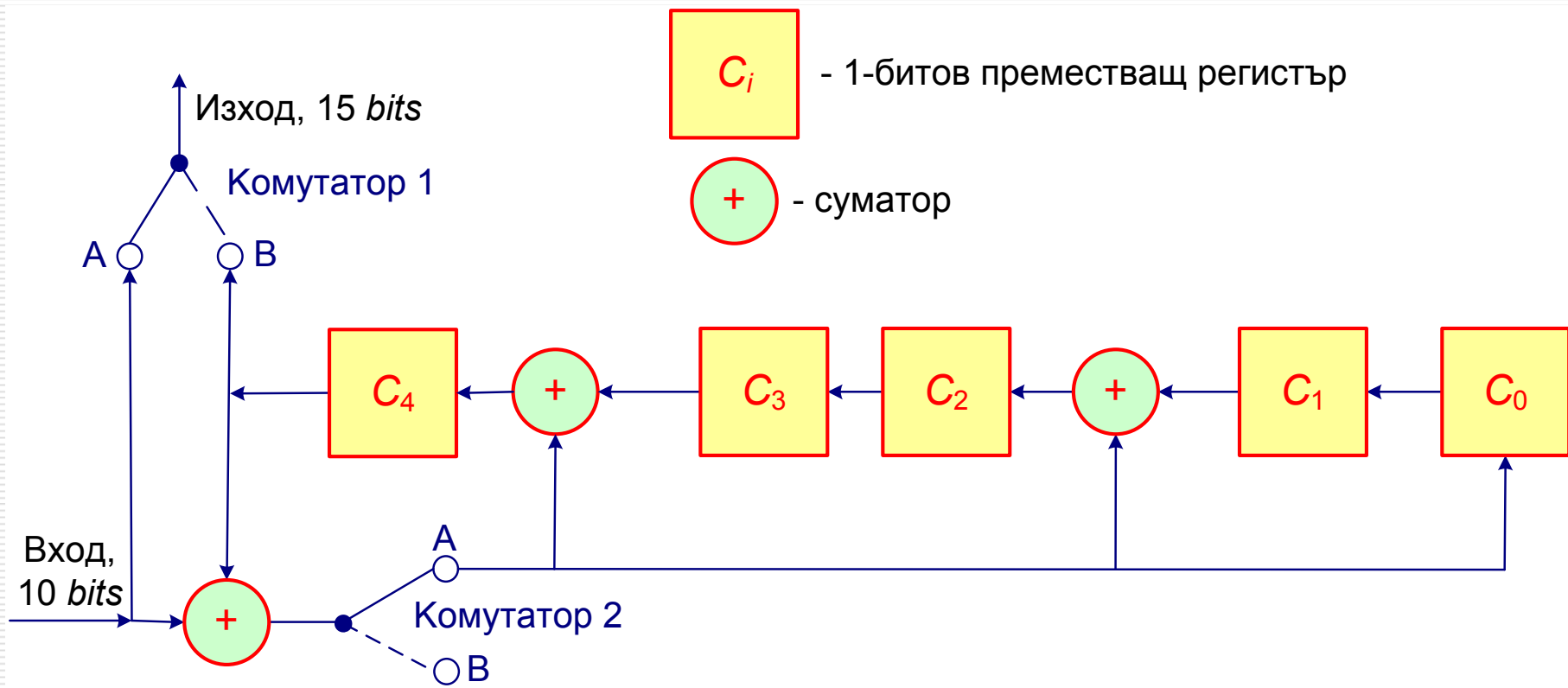
Цифрова логика

- ❑ CRC генераторът се представя чрез схема, съдържаща изключващо ИЛИ и преместващ регистър
  - *преместващ регистър* - последователност от 1bit запомнящи клетки, които се преместват последователно чрез тактуване
  - регистърът съдържа $(n-k)$ bits равни на дължината на контролната сума FCS
  - повече от $(n-k)$ елементи за изключващо ИЛИ
  - наличието/липсата на *суматор* съответства на наличието /липсата на полином в шаблона $P(X)$ (изключение полиномните членове 1 и X^{n-k})

Цифрова логика

- Пример: преместващ регистър за делене с полинома $P(X) = X^5 + X^4 + X^2 + 1$

Цифрова логика

■ Данни $D=1010001101$

стъпка	C_4	C_3	C_2	C_1	C_0	$C_4 \oplus C_3 \oplus I$	$C_4 \oplus C_1 \oplus I$	$C_4 \oplus I$	ИЗХОД
иниц.	0	0	0	0	0	1	1	1	1
1	1	0	1	0	1	1	1	1	0
2	1	1	1	1	1	1	1	0	1
3	1	1	1	1	0	0	0	1	0
4	0	1	0	0	1	1	0	0	0
5	1	0	0	1	0	1	0	1	0
6	1	0	0	0	1	0	0	0	1
7	0	0	0	1	0	1	0	1	1
8	1	0	0	0	1	1	1	1	0
9	1	0	1	1	1	0	1	0	1
10	0	1	1	1	0				

Корекция на грешките

- ❑ В някои протоколни архитектури *корекцията на грешки съвпада с откриването на грешки*
  - например, протоколи за управление на връзките (HDLC) и транспортни протоколи (TCP)
  - използва се *откриващ код* за предаване на блока
  - за коригиране - *приемникът иска от предавателя **повтаряне на цялата информация***
- ❑ Подходът е неадекватен за безжични мрежи (причини)
  - висока скорост на предаване – *мултиплициране* на грешки, които имат малка вероятност
  - много по-голямо закъснение при разпространението от времето за предаване на единична рамка

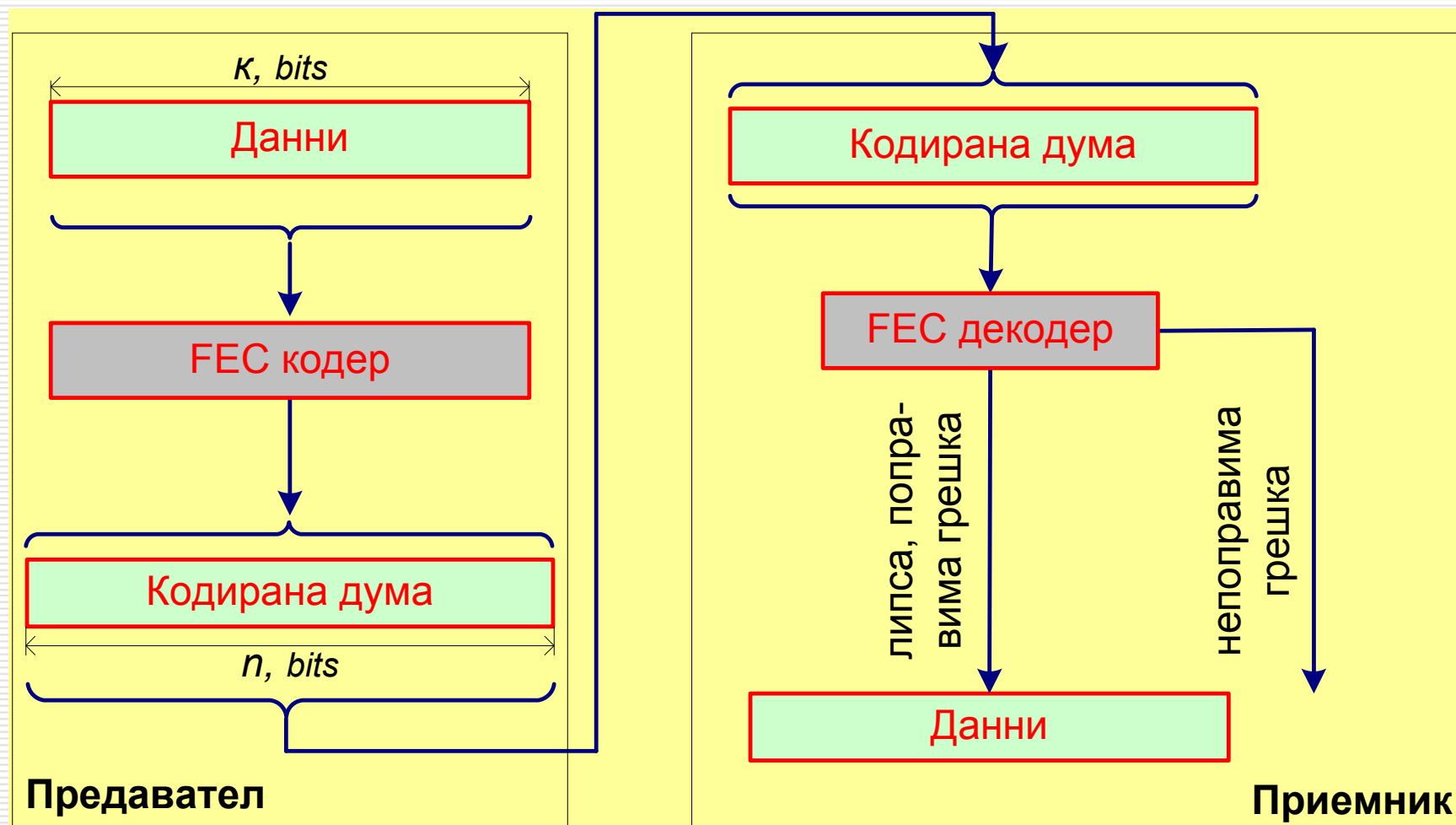
Корекция на грешките

- ❑ Приемникът използва **коригиращ код**
  - ❖ по-сложен от *кода за откриване на грешки*
  - ❖ извършва повторно подреждане в ред на по-голям брой битове
  - ❖ не е ефективен при многобитови грешки и се използват за корекция *само* на едно-, дву- и триразрядни грешки
- ❑ Процес на коригиране на грешките
  - ❖ сравнение при приемане на k -bits блок от данни с n - bits **кодова дума** ($n > k$)
  - ❖ използване на FEC (*forward error correction*) кодиращо и декодиращо устройство

Корекция на грешките

- ❑ Процес на коригиране на грешката

Корекция на грешките

□ Четири възможни случая при FEC декодирането:

- 1. Няма битова грешка** - на изхода на декодерът се получава *оригиналния* блок от данни
- 2. Откриване и коригиране** на образци от грешки - декодера съпоставя този *оригиналния* и *приетия* блок от данни
- 3. Откриване без коригиране** на образци от грешки - декодера докладва за *некоригируема* грешка
- 4. Не откриване** на грешки – в редки случаи декодерът не намира различия при съпоставянето на *оригиналния* и *приетия* блок от данни

Корекция на грешките

- Принцип на **кодирането** за коригиране
  - използва се **разстоянието на Хеминг** $d(v_1, v_2)$ - между n -bits последователности с брой на битовете v_1 и v_2
  - пример: $v_1 = 011011$ и $v_2 = 110001 \rightarrow d(v_1, v_2) = 3$
- Изпращане на блокове от данни с дължина k бита
  - всеки k -bits блок се изпраща поотделно
  - сравнява се всяка k -bits последователност с уникална n -bits дума
- Пример:
  - задание - $k=2; n=5$

Блок данни	Кодова дума
00	00000
01	00111
10	11001
11	11110

Корекция на грешките

- приемник – блок данни с кодова дума 00100
- не валидна кодова дума → приемникът открива грешка – от 1 до 5 бита
- необходима корекция на 00100 за преобразуване във валидна кодова

кодова дума	коригирани битове
00000	1
00111	2
11001	4
11110	3

- най-вероятна кодова дума, която е изпратена е 00000 и съответства на блок от данни 00
- разстояния на Хеминг: $d(00000, 00100)=1$; $d(00111, 00100)=2$; $d(11001, 00100)=4$; $d(11110, 00100)=3$

Корекция на грешките

- Проектирането на кодови блокове включва следните правила
  1. За зададени стойности на n и k , се търси най-голяма стойност на $d_{\min}$
  2. Кодът трябва относително лесно да се кодира и декодира, изисква минимална памет и време за обработка
  3. Броят на допълнителните битове $(n-k)$ трябва да е *малък*, за да се намали обхвата на грешките
  4. Броят на допълнителните битове $(n-k)$ трябва да е *голям* за да се намали честотата на грешките

ПРОТОКОЛИ ЗА АВТОМАТИЧНО УПРАВЛЕНИЕ НА КАНАЛНИЯ СЛОЙ

---

1. Автоматично управление на потока

1.1. Управление чрез спиране и изчакване

1.2. Управление чрез плъзгащ прозорец

2. Автоматично управление на грешката

3. Протокол за управление от високо ниво

Автоматично управление на потока

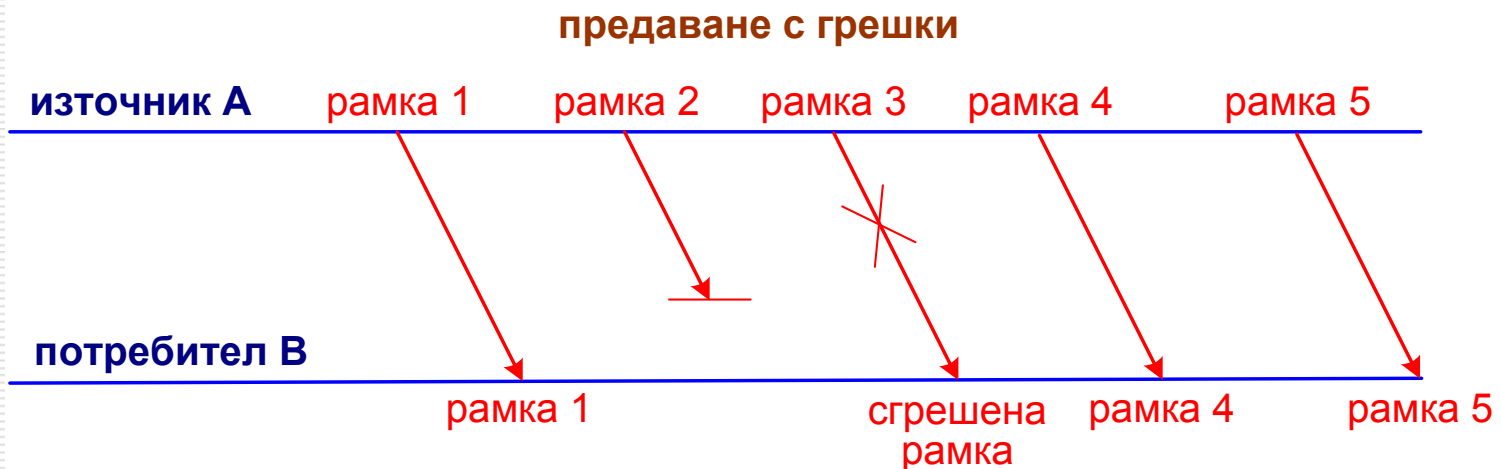
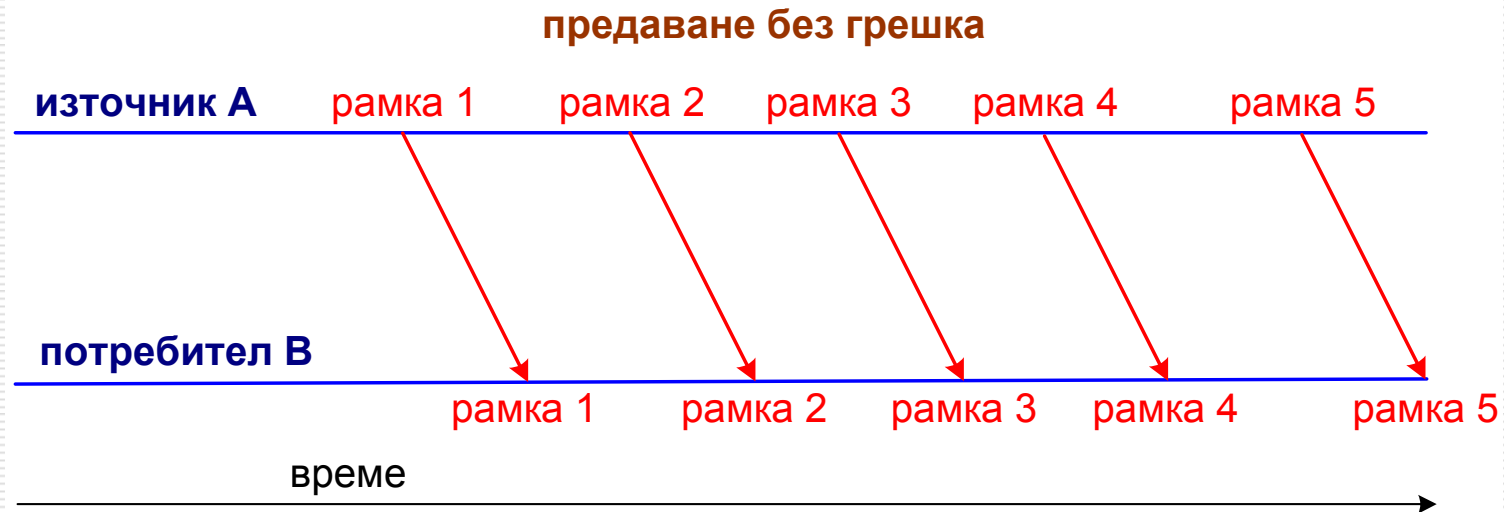
- Основни изисквания за ефективно предаване на данните
  - ❖ **синхронизация на фреймовете** – разпознаване на началото и края на всеки фрейм
  - ❖ **автоматично управление на потока** - приемникът регулира потока от данни без да препълва своя буфер за чакане
  - ❖ **автоматично управление на грешки** – откриване и коригиране на битовите и динамични грешки
  - ❖ **адресиране** - определяне на идентичността на потребителите в компютърната мрежа
  - ❖ **автоматично управление на данните** в канала за връзка – разделяне на управляващите от информационните битове
  - ❖ **автоматизирано управление на канала** – стартиране, настройване и прекратяване на продължителен обмен на данни

Автоматично управление на потока

- ❑ **Автоматично управление на потока** (*Flow Control*)
  - метод, чрез който източника на данни не претоварва потребителя
  - приемането на данните се реализира чрез буфер със зададена максимална дължина
  - при отсъствие на управление *буферът* на приемника се препълва с данни и част от тях се отхвърлят
- ❑ Механизъм на управлението при *предаване без грешки*
  - ✓ информацията се изпраща като поредица от рамки (данни + управляваща информация)
  - ✓ времето за предаване $\sim$ на дължината на рамката
- ❑ Механизъм на управлението при *предаване с грешки*

Автоматично управление на потока

Управление чрез спиране и изчакване

- Управление чрез **спиране и изчакване** (*Stop-and-wait*)
  - приемникът получава дадена рамка и изпраща на потвърждение до източника
  - източникът изчаква получаването на това потвърждение, след което изпраща следваща рамка
  - приемникът може да спре потока от данни като задържи потвърждението
- Източникът разделя цялата информация на по-малки съобщения, които се предават чрез много рамки
  - размерът на буфера е ограничен
  - при продължително предаване вероятността за грешки е по-голяма
  - при по-малки рамки грешките се откриват по-рано и се препредава по-малък обем от информация

Управление чрез спиране и изчакване

- ❑ Желателно е всяка изпращаща станция (например, LAN) да не използва за дълъг период *поделената линия за връзка*, защото предизвикват големи закъснения
- ❑ **Битова дължина на линията** B – $\sim$ ефективността на предаване

$$B = R \times \frac{d}{V}$$

R - скорост на предаване на линията, bps

d - дължина на линията, m

V - скорост на разпространение, m/s

- ❑ **Закъснението при разпространение** a - времето за предаване на един бит от предавателя към приемника

$$a = \frac{B}{L}$$

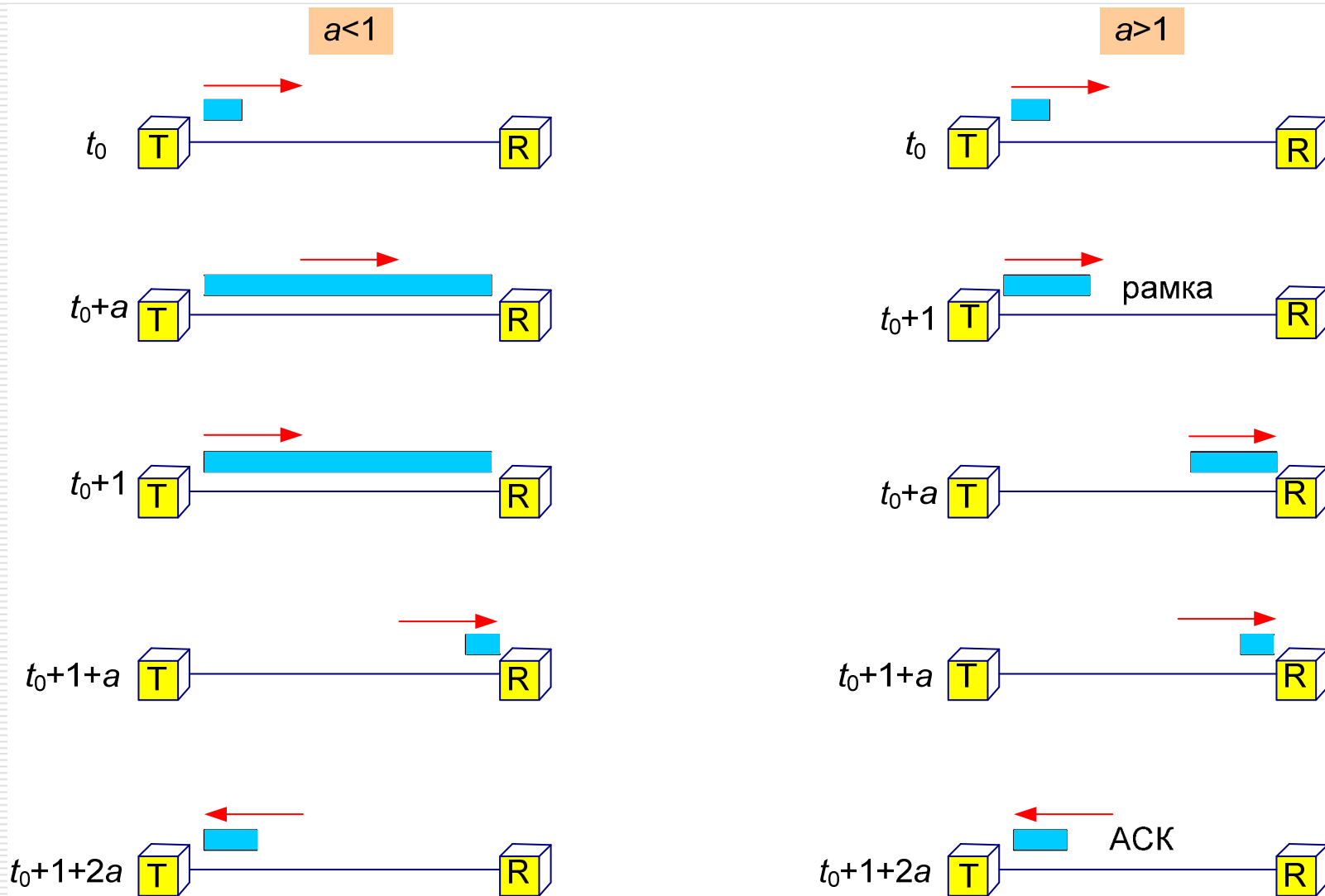
L - дължина на рамката в битове

Управление чрез спиране и изчакване

- времето за разпространение е по-малко от времето за предаване $a < 1$
  - рамката е достатъчно дълга и първите битове пристигат до местоназначението си преди източникът да е завършил предаването
- времето за разпространение е по-голямо от времето за предаване $a > 1$
  - източникът завършва предаването на рамката преди първите битове да са достигнали до приемника
  - 4 момента на процеса на предаване на рамката
  - връщането на потвърждението АСК
- методът не е подходящ за високи скорости на предаване и за големи разстояния между А и В

Управление чрез спиране и изчакване

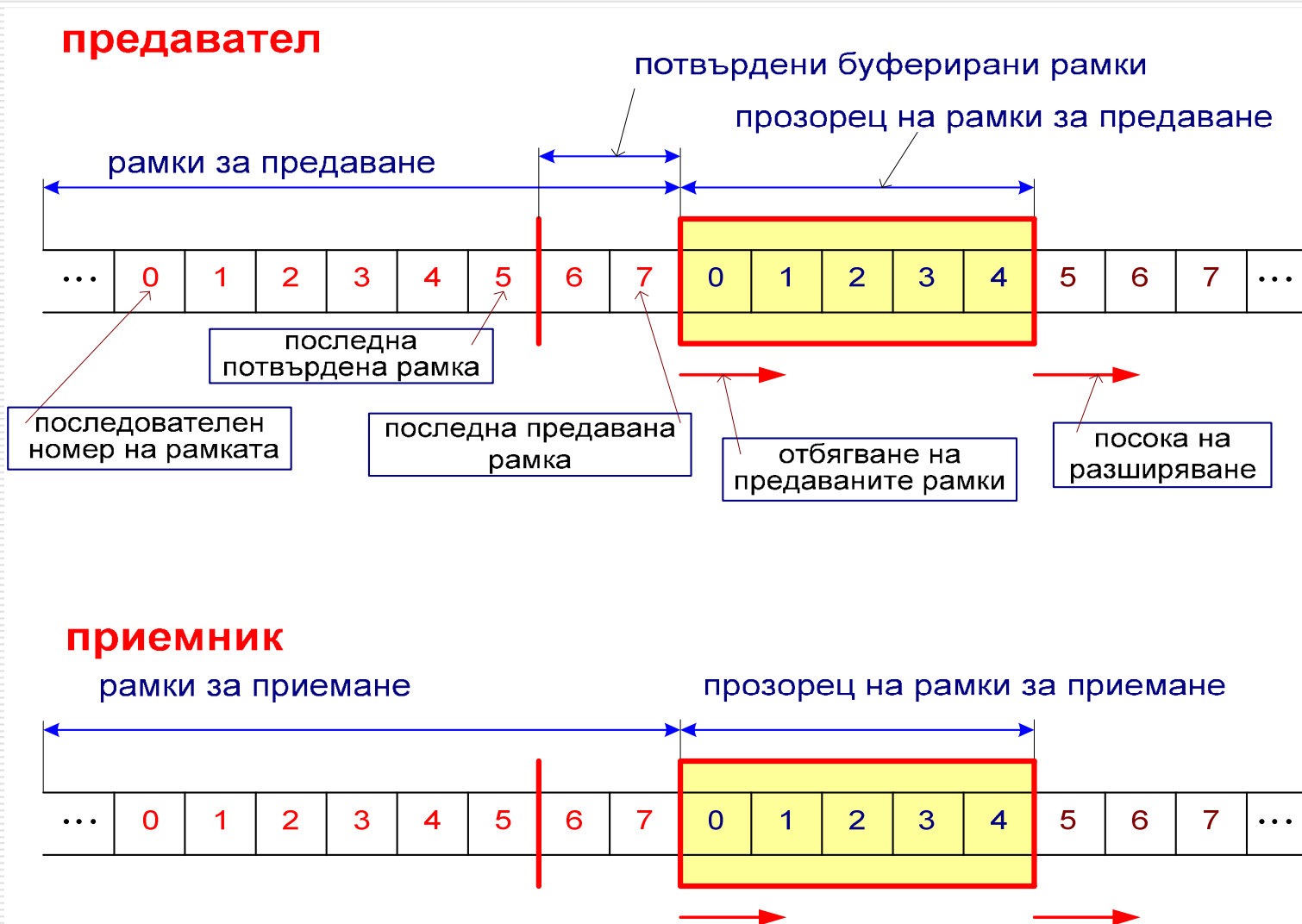
Управление чрез плъзгащ прозорец

- Същност на метода за управление
  - управление на линия в режим *пълнен дуплекс* - за два сървъра – **A** и **B**
  - потребител **B** приема до W рамки в буфера, които източник **A** може да изпрати без потвърждение
  - всяка рамка има пореден номер, чрез който се следи За да следи нейното потвърждаване при приемане от **B**
  - потвърждението подсказва скрито, че **B** е готов за получаване следващите W рамки → приемане на последователност от рамки
  - **A** - списък с поредни номера на рамки, готови за изпращане, а **B** - списък с поредни номера, готови за приемане → тези списъци *плъзгащ прозорец*

Управление чрез плъзгащ прозорец

- Пример: 3 bits последователност от рамки

Управление чрез плъзгащ прозорец

- Пример: 3 bits последователност от рамки (продължение)
  - рамките са номерирани от 0 до 7
  - правоъгълникът - показва рамките, които могат да се изпратят- 5 рамки
  - при предаване на рамка прозорецът *намалява*, а при получаване – *нараства*
  - рамките между вертикалната черта и прозореца са изпратени, но не са потвърдени
  - максималнодопустимият размер на прозореца за дадена дължина не е задължителен
  - приемникът може да приеме до 7 рамки след последата потвърдена
  - за k bits последователност поредицата от рамки е от 0 до 2^k-1 , т.е. максималният размер на прозореца е 2^k-1

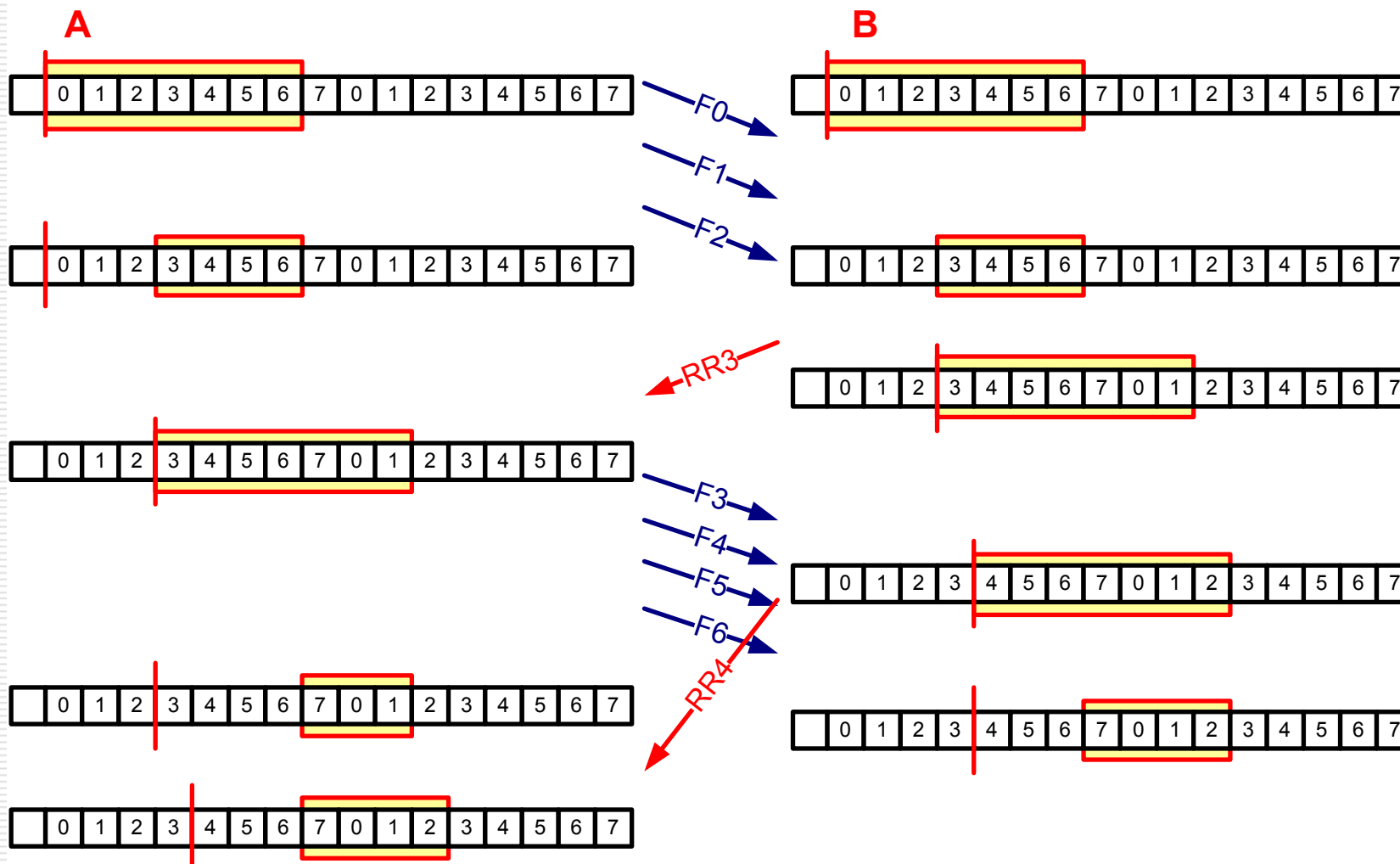
Управление чрез плъзгащ прозорец

- *Протоколът за управление на потока* позволяват на приемния сървър да спре потока от рамки като изпрати съобщението **«неподготвен за получаване»** RNR (*receive not ready*)
  - ✓ потвърждава предишните приети рамки
  - ✓ забранява бъдещия трансфер
  - ✓ пример: съобщението RNR5 - приемникът е получил всички рамки до 4^{-та} включително
  - ✓ ново предаване - след потвърждение за повторно отваряне на прозореца

Управление чрез плъзгащ прозорец

- Двупосочно предаване - режим *пълен дуплекс*

Управление чрез плъзгащ прозорец

- поддържат се 2 прозореца – един за предаване и един за приемането
- ефективно предаване - всяка рамка включва поле, което съдържа поредния номер на тази рамка и поле, което съдържа поредния номер на рамката, използвана за потвърждение
- за потвърждение –отделна **потвърждаваща рамка** RN (*receive ready*) или RNR (*receive not ready*)
- изпращане на информация без потвърждение – повтаря се номера на последното изпратено потвърждение

Протоколи за автоматично управление на каналния слой

---

1. Автоматично управление на потока

2. Автоматично управление на грешката

2.1. Автоматично повторение на заявката

2.2. Повторение чрез спиране и изчакване

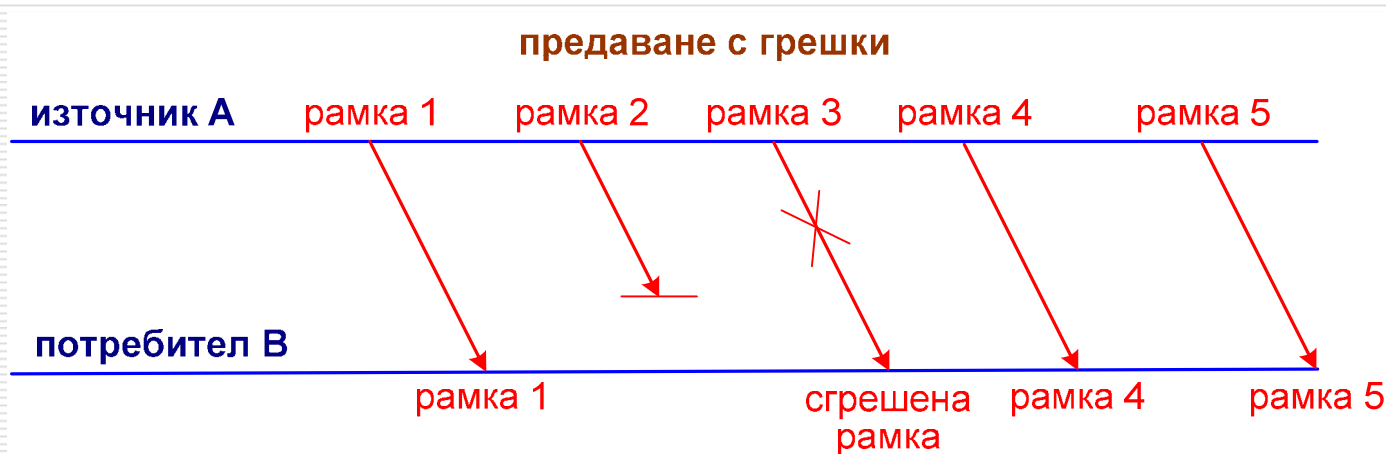
2.3. Повторение чрез отиване и връщане

2.4. Повторение чрез избирателно отхвърляне

3. Протокол за управление от високо ниво

Автоматично повторение на заявката

- ❑ Управлението на грешката е средство за откриване и коригиране на грешките при предаването на рамките
- ❑ Данните *предават* чрез на последователни рамки, които се *приемат* по реда на изпращане, т.е за всяка предадена рамка е възможно закъснение при приемане
- ❑ 2 вида грешки при предаването на данни
  - ❖ загубена рамка - не достига приемната страна
  - ❖ повредена рамка – някои от битовете са сгрешени при приемане

Автоматично повторение на заявката

- ❑ Алгоритъм на *управлението на грешката*
  - ❖ *откриване на грешките* при предаване и приемане на информационни данни
  - ❖ *положително потвърждаване* - приемникът декларира всички успешно получени (без грешка) рамки
  - ❖ *препредаване след изчакване* – източникът препредава отново рамките, които не са потвърдени за определено време след изпращането
  - ❖ *отрицателно потвърждение и препредаване* – приемникът връща отрицателно потвърждение за рамките, в които е открита грешка и източникът препредава отново
- ❑ Обобщение на тези правила- **автоматично повторение на заявката** ARQ (*automatic repeat request*)

Автоматично повторение на заявката

- ❑ Основна задача на управлението на грешката – подобряване на надеждността на всеки канал за връзка с помощта на ARQ
- ❑ 3 стандартизирани версии на ARQ, основани на методите и техническите средства за управление на потока
  - ❖ **повторение чрез спиране и изчакване** (*Stop-and-Wait ARQ*)
  - ❖ **повторение чрез многократно отиване и връщане** (*Go-Back-N ARQ*)
  - ❖ **повторение чрез избирателно отхвърляне** (*Selective-Reject ARQ*)

Повторение чрез спиране и изчакване

- ❑ Stop-and-Wait ARQ се използва при *управлението на потока чрез спиране и изчакване*
  - източникът предава дадена рамка, след което изчака **потвърждение** ACK (*acknowledgment*)
  - таймер в приемника за откриване на грешки и отхвърляне на сгрешените или загубени рамки
  - дадена рамка се изпраща повторно, ако края на времето, зададено в таймера не е получено потвърждение
  - източникът трябва да пази копие на изпратената рамка до получаване на потвърждение

Повторение чрез отиване и връщане

- приемник- потвърждава постъпващите рамки чрез готово приемане RR (*receive ready*)
  - при грешка в рамката - отрицателно потвърждение REJ (*reject*)
  - отхвърля всички следващи рамки, докато грешната рамка не се получи правилно
  - източникът получава REJ и препредава всички следващи рамки
- Възможности за предаване между станции **A** и **B**
1. Повредена (невалидна) рамка (отхвърляне от получателя)
→ REJ4 – изпраща повторно рамка4
  2. Повредено RR съобщение - RR7 –предадени до рамка6
  3. Таймерът на **A** изтича - RR рамка с $P=1$ бит, **B** прочита тази рамка и изпраща на **A** RR1
- Максимален размер на прозореца - ограничен до (2^3-1)

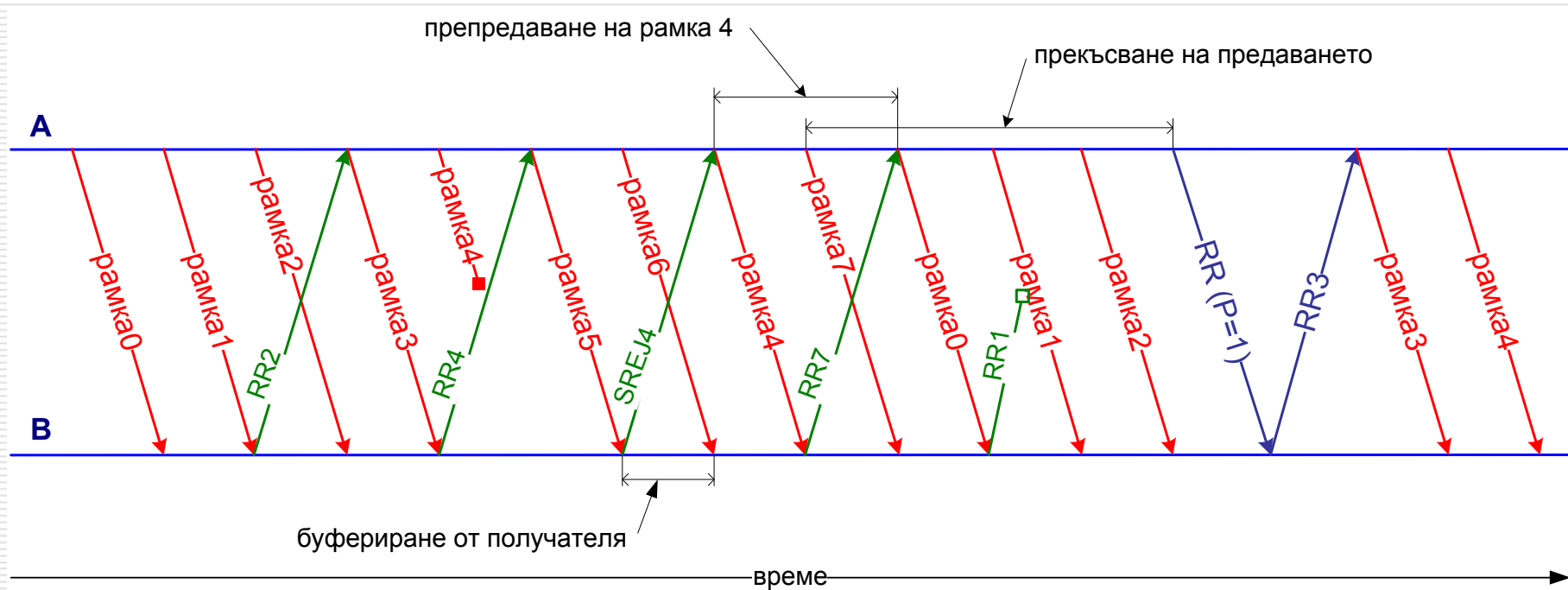
Повторение чрез избирателно отхвърляне

- ❑ Автоматично повторение чрез избирателно отхвърляне (*Selective-Reject ARQ*) –препраща рамки с отрицателно потвърждение SREJ или рамки с изтекъл таймер
- ❑ По-ефективен от Go-Back-N ARQ - намалява препращаната информация
- ❑ Използва се по-рядко
  - Приемник - буфер за запазване на SREJ потвърждението, докато грешната рамка се препраща; логика за повторно вмъкване на рамката на подходящото място
  - Предавател – логика за изпращане на сгрешената рамка в съответствие с последователността

Повторение чрез избиращелно отхвърляне

- ❑ Размерът на прозореца е по-малък от този при многократно повторение (Go-Back-N ARQ)
- ❑ Пример: прозореца, състоящ се от 3-bits рамкова последователност

Повторение чрез избирателно отхвърляне

- ❖ **A** изпраща рамки от 0 до 6 към **B**
  - ❖ **B** получава 7-те рамки и изпраща общо потвърждение чрез съобщението RR7
  - ❖ заради смущения, съобщение RR7 е загубено
  - ❖ **A** изчаква и препредава рамка0
  - ❖ **B** вече е задала на прозореца за приемане на рамки 7,0,1,2,3,4 и 5; **B** предполага, че рамка7 е загубена и приема рамка0
- Основен проблем - прозорците на приемната и предавателната страна се застъпват → решение максималната дължина на прозореца $\leq$ от половината последователни рамки (4 не потвърдени рамки извън прозореца)

Протоколи за автоматично управление на каналния слой

---

1. Автоматично управление на потока
2. Автоматично управление на грешката
- 3. Протокол за управление от високо ниво**
  - 3.1. Основни характеристики
  - 3.2. Структура на полетата
  - 3.3. Фази на HDLC операцията

Основни характеристики

- ❑ HDLC протокол (*High-Level Data Link Control Protocol*) - основен протокол на каналния OSI слой, стандартизиран по ISO 3009 и ISO 4335
- ❑ Разнообразни приложения - определят 3 типа *станции*, 2 *конфигурации* на канала и 3 *режима на предаване*
  - типове станции
    - ✓ **първична** – отговаря за управлението на операциите на канала; рамките, свързани с нея – команди
    - ✓ **вторична** – оперира под управлението на първичната станция; рамките, свързани с нея – отговори
    - ✓ **комбинирана** – обединява характеристиките на първичната и вторичната; работи с команди и отговори

Основни характеристики

- конфигурации на канала
  - ✓ **не балансирана** – състои се от една първична и една или повече вторични станции; поддържа режими на предаване - дуплекс и полудуплекс
  - ✓ **балансирана** -състои се от 2 комбинирани станции; поддържа режими на предаване - дуплекс и полудуплекс
- режими на предаване
  - ✓ **с нормален отговор** NRM (*Normal Response Mode*) – при не балансирана конфигурация; първичната станция предава данни към вторичната, а вторичната станция само отговаря на командите от първичната

Основни характеристики

➤ режими на предаване

- ✓ **асинхронен балансиран** ABM (*Asynchronous Balanced Mode*) – при балансирана конфигурация; $\forall$ от комбинираните станции предават данни без да е необходимо разрешение от другата
- ✓ **с асинхронен отговор** ARM (*Asynchronous Response Mode*) – при не балансирана конфигурация; вторична станция предава данни без явно разрешение от първичната; първичната станция отговаря за линията, стартиране на трансфера, откриване на грешките и логическото прекъсване на връзката

Структура на полетата

- ❑ HDLC използва синхронно предаване
- ❑ **Формат на рамката** – флагове, адрес, управление, контролна сума FCS и информационно поле

❑ Полета на флаговете

- определят границите на рамката - заглавна част (*header*) и опашка (*trailer*)
- уникална поредица от нули и единици – 01111110 – може да се използва като завършващ и като стартов флаг на следващата рамка

Структура на полетата

- нарушаване на синхронизацията – при поява на комбинация 01111110 в полето от данни
- решение на този проблем - чрез процедурата *уплътняване* (запълване) на битовете → вмъква допълнителен нулев бит след всяко появяване на пет последователни единици в дадена рамка
- пример за уплътняване на битове

оригинални данни

1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

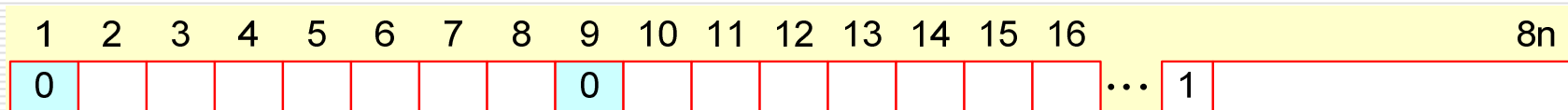
уплътняване на битовете

1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Структура на полетата

□ Адресно поле

- идентифицира вторичната станция, която предава/получава дадена рамка
- не е необходимо при връзка между две точки (*point-to-point*), но се включва заради придържане към протокола
- дължина 8 бита или се използва разширен формат, при който дължината на адреса е кратна на 7 бита
- най-левият бит на всеки октет определя броя на октетите в адреса

- първичната станция използва единичен октет 11111111 → приема се за адрес на всички станции (*all-stations address*)

Структура на полетата

□ Управляващо поле

- HDLC има 3 типа рамки с различен формат
  - **информационни рамки** (*I-frames*) - ARQ механизъм с плъзгащ прозорец
  - **наблюдавани рамки** (*S-frames*) -ARQ механизъм без плъзгащ прозорец
  - **неизброими рамки** (*U-frames*) - функции за допълнително управление на канала първите един/два бита определят типа на рамката
- битове са организирани в под полета
  - P/F бит (*poll/final*) - в управляващите рамки P=1 изисква рамка за отговор; в рамките за отговор F=1 показва предаден отговор
  - N(S) и N(R)–изпратен (получен) последователен брой
  - S – наблюдавани функционални битове
  - M – неизброими функционални битове

Структура на полетата

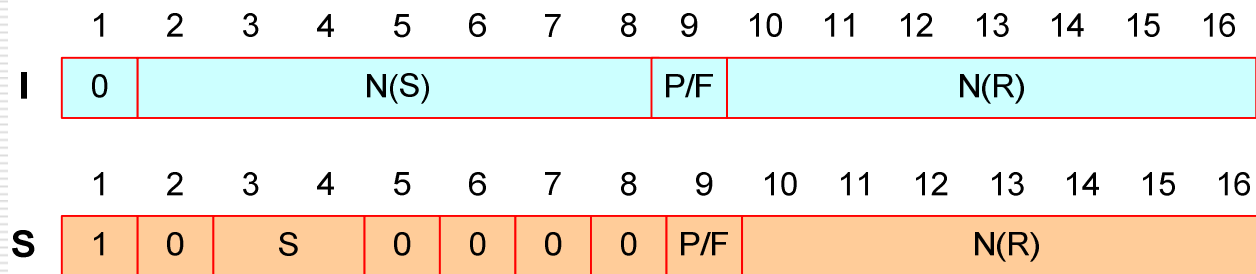
➤ 8 bits формат на управляващото поле

	1	2	3	4	5	6	7	8
I	0	N(S)			P/F	N(R)		
S	1	0	S	P/F	N(R)			
U	1	1	M	P/F	M			

- ✓ основното управляващо поле за S-frames и I-frames използва 3 bits последователни номера
- ✓ U-frames съдържат винаги 8 bits управляващо поле

Структура на полетата

- 16 bits формат на управляващото поле

❑ Информационно поле

- представено само в I-frames и в някои U-frames
- полето съдържа битова последователност от пълен брой октети
- променлива дължина на информационното поле

❑ Поле на контролната сума FCS

- нормално се използва 16 bits CRC-CCITT код
- използва се и 32 bits CRC-32 код

Фази на HDLC операцията

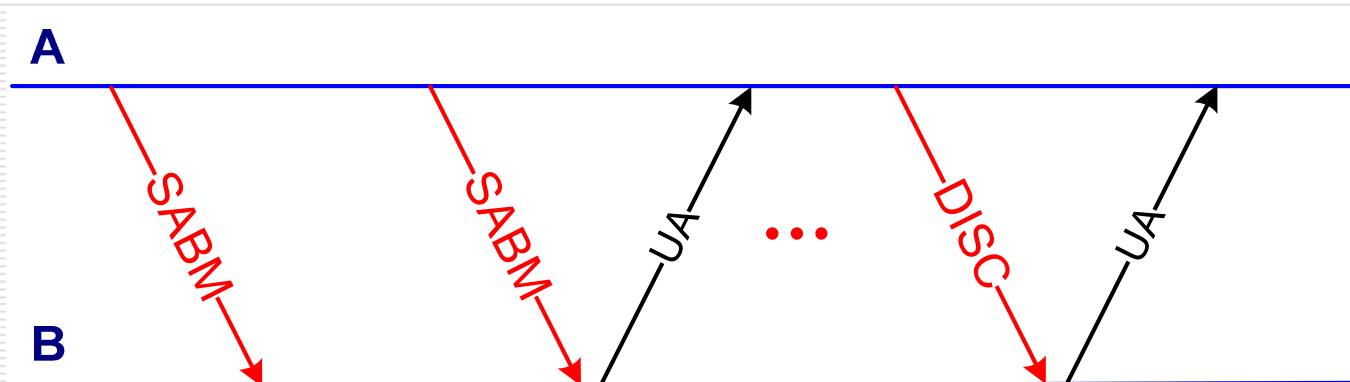
- ❑ HDLC операцията представлява обмен на S-,I- и U-frames между две станции
- ❑ Операцията се състои от 3 основни фази
  - *стартране на канала* за обмен на рамки - една от двете страни; договарят се опциите, които ще се използват
  - *обмен на данни и управляваща информация*-управление на грешката и управление на потока
  - *сигнализиране за прекратяване* на операцията - една от двете страни

Фази на HDLC операцията

□ Примери за операция

➤ *установяване и разпадане на канал*

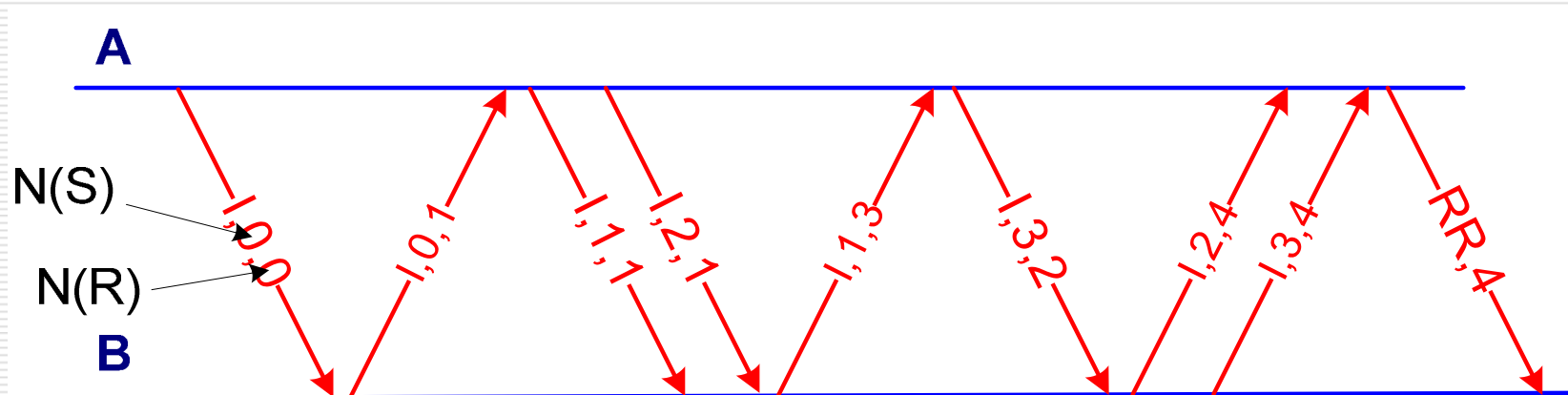
- ✓ HDLC протокола на **A** подава команда SABM към **B** и стартира таймер
- ✓ **B** връща отговор UA и установява началните стойности на променливите и броячите
- ✓ Прекъсване **A** изпраща командата DISC, а **B** отговаря с UA

Фази на HDLC операцията

➤ пълен дуплекс на I рамка

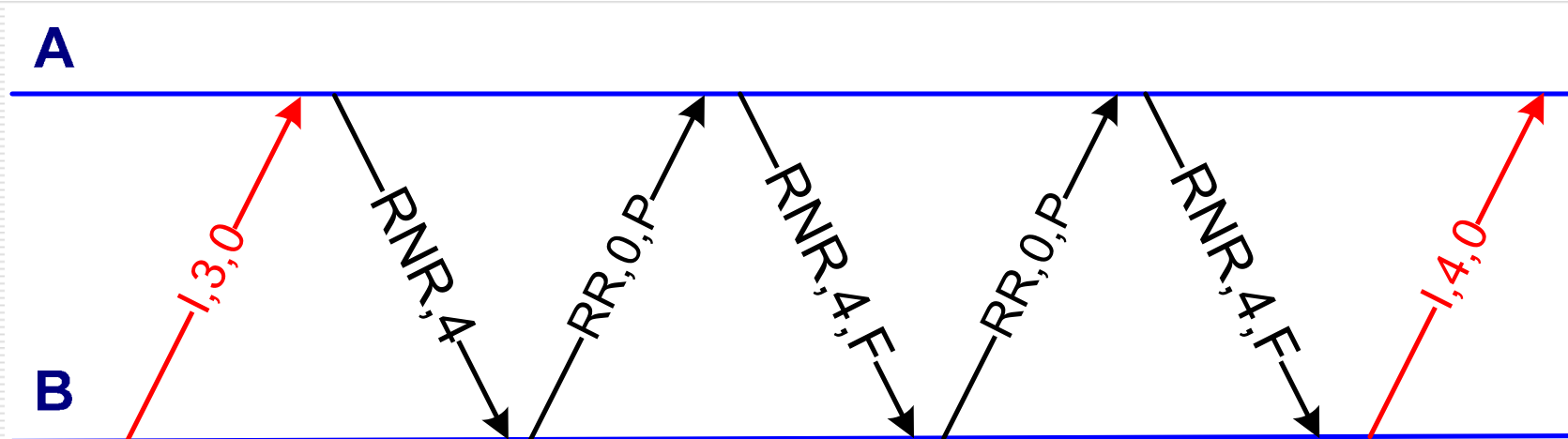
- ✓ **A** изпраща I-frames без входящи данни (I,0,0) - повтаря се последователността (I,1,1; I,2,1)
- ✓ **B** получава поредица от I-frames -в изходящата рамка се използва следващия пореден номер (I,1,3)
- ✓ обменът на данни засяга и управляващи рамки (RR4)

Фази на HDLC операцията

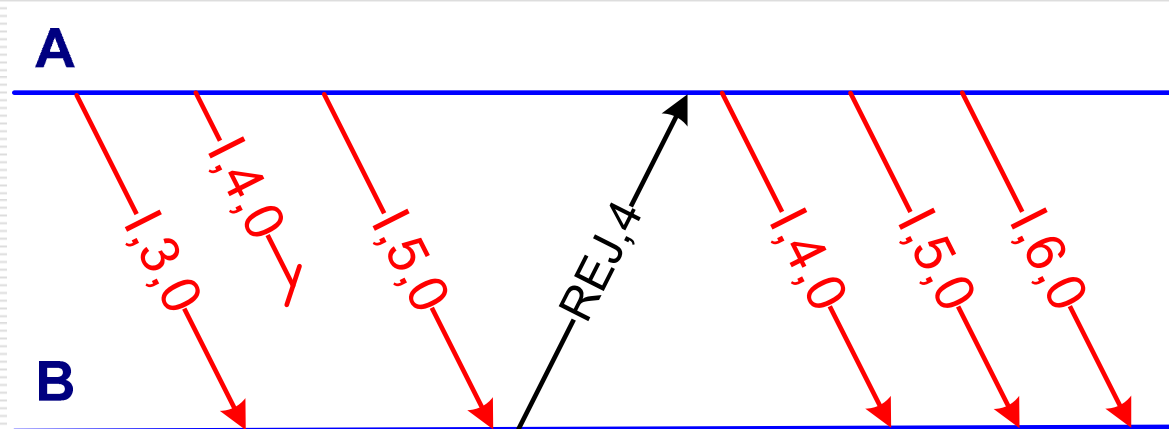
➤ **заето състояние**

- ✓ HDLC не може да обработи I-frames със скоростта на пристигане, т.е. **В** не е в състояние да приеме данните
- ✓ препълва се входящия буфер и се спират I-frames чрез RNR команда

Фази на HDLC операцията

- **Възстановяване на грешка с командата REJ**

- **Възстановяване на грешка с прекъсване на времето**

